

KAPTÁRKÖVEK



XII. évfolyam, 3. szám (44. megjelenés) • Negyedévenként megjelenő bükkaljai folyóirat • 2022. szeptember 15. • 1.000 Ft

Kőbe vésett történelem

Amikor **2011. decemberében** megjelent egy ismeretlen periodika **Kaptárkövek** néven, nem tudtuk, megéri-e a gyermekkort, azt meg főleg nem, felnőtt ebben az olvasószegény, magyar vidéki közegben.

Kiváló író barátom, **Hajdu Imrekönyvbemutatóján** ért meg a gondolat az év őszén **dr. Pázmándy László, Tomsits József, Drabon József, Korpás Károly, Kovács Mátyás** és a könyv szerzője között - hogy létrehozzanak egy kulturális kiadványt.

A **Bükkaljai Kő kultúra** adta a lehetőséget a pince lakásoktól a boros pincéig - a kőbe vájt templomoktól a kaptárkövekig, hogy a múlt értékeit papírra vessék a sokra hivatott civil amatőr, de tehetséges helyi írók, költők.

Megjelentek azok az írások, amelyek a helytörténet legjobb feldolgozásai **Szomolyáról, Tibolddarócról, Tardról**, nem utolsósorban matyóságról és a legjobb civil összetartozást mutató **Bogácsról**.

Talán nem véletlen, hisz **2011. ősztől 2013-ig Papp Pál** szerkesztette lapunkat, majd átvette **Hajdu Imre** író, akinek gyökerei erről a tájról valók.

Milyen igazi bizalmi tőke az, hogy az első szám nyomtatását a **Pető nyomda** megerősítette, majd aligha gondoltuk, hogy ezt a példányt elkapkodják az itt élő, ezek szerint kultúrát tisztelő polgárok!

Azután **2019-ben** véget értek a béke évei, már **2020. évvégétől** a záró találkozók elmaradtak, nem koccintottunk egymás boraival, kóstoltuk az olvasók pogácsait, nem örültünk a kezünkben szorongatott saját művünknek.

Ami egyébként kivívta a hozzáértő írók, szakértők elismerését **Egertől Miskolcig**, de eljutottak **Rozsnyóra, Székelyudvarhelyre, Makkfalvára, Vargyasra, Szilicére**. És most, **10 év**tán újra kell írni lapunkat. Elkészönt a szerkesztéstől **Hajdu Imre** barátunk, aki annyi szépet írt, hogy valószínűleg úgy érzi, mindent leírt. Pedig neki, a névadóak kell tudnia, a kövek nehezen kopnak, és nagy részük szép formává csiszolódik az évezredek során is.

A **Bükkalján** élők sokan várják még írásaidat Imre, hisz a jót könnyű megszokni és az olvasótáborod ezt is megköszönve kívánja, hogy sokáig erőben, egészségben írsz tovább - Tudod, mert ez így a kőbe vésett történelem lesz!

Sebe Imre
a szerkesztőség nevében



Értő olvasás

Hát az meg micsoda? Nekünk az iskolában, úgy 60 éve volt írás, olvasás, fogalmazás, beszélgetés meg nyelvtan óra, de értő olvasás az nem. Megnéztem a másodikos unokám értesítőjét. Magyar irodalom, magyar nyelv - slussz! Értő olvasás? Pedagógus segítséggel fény derült a lényegre, a rossz sejtésem beigazolódott. Van olyan gyerek, aki olvas, de nem érti, hogy mit, aki pedig érti, no az az értő olvasó. Ilyen egyszerű, ám mégis tragédia. Én úgy emlékszem, hogy azért lett az átlagnál nagyobb szókinccsem, mert akkor, amikor kellett sokat olvastam, és ezek szerint értő olvasó voltam már akkor is... Mondjuk olvastam Jókait, akinek 40-45.000 szó volt a szókinccse, ebből igazán ragadhatott rám. A műveltebb értelmiségi 25.000 szót beszél, és van ennél lényegesen kevesebb beszélt szóval bíró ember is, aki kb. 5-8.000 szót ismer, s ebből van, amit használ és van, amit csak ért. Jó rendben, van egy nép, egy társadalom nem agyonművelt emberekből áll csak és persze ott van az adottság is. Azért mégis csak megemlítem, hogy aki nem értő olvasó, az nem csak a szókinccsel áll hadilábon, hanem a fantáziával is. Ki ne emlékezne a saját fantáziája által „forgatott filmre”, mint értő olvasó és fantáziával is rendelkező, amit például az Egri csillagok olvasása közben önmagának forgatott egyfajta filmként, és bizonyára össze is vetette emlékeit az elkészült színes filmmel is. Volt szerencsém összevetni a fantáziám alkotta filmet a Jean Gabin főszereplésével forgatott Nyomorultak című klasszikus filmmel is. Párizsba eljutván a Luxemburg-kertben behunyt szemmel gondoltam végig a filmet megállapítva, hogy Victor Hugó olyan részletes és képszerű író volt, aki után szinte kopírozta a fantáziám a könyvben leírtakat. És miért hunytam le a szemem? Mert a „ma” valósága már nem adja vissza az elképzeltet, mert szegényesebb! Aki nem érti, amit olvas, annak sokkal szegényebb lehet az élete!

Az értő olvasás és az alkotó fantázia nagy kincs, ám nem csak a gyermekek, hanem mi felnőttek is találkozhatunk érdekes még inkább furcsa jelenséggel ezen a téren. A közérthető fogalmazás helyett szinte érthetetlen szakmai szövegek hálójába gabalyodunk a hivatalos iratokban, vagy más esetben talán szándékosan vezetnek félre mindnyájunkat.

Sokunk készített már adásvételi szerződést vagy hitelszerződést, vagy kötött biztosítási szerződést. Ugye emlékeznek rá, hogy ez az a sok papír, ahol az egyik félnek szinte csak jogai vannak, a másiknak meg kötelességei, és mindegyiken van apró betűs

rész is. Egyszer csak beüt a krach. Kapjuk az ívet; szerződésszegés, befizetési késedelem, most megemeljük a kamatot és a részletet is, „önkéntes” infláció követés, nincs kártérítés, hiszen az apró betűs részen jeleztük is, és még sorolhatnám. A fő kérdés az - mondják ilyenkor -, hogy ugye elolvasta a szerződést is, meg az apró betűs részt is? Öntudatos válaszunk, hogy persze, elolvastuk és értjük is! Egy frászt, - gondolom - egy szavát sem értettem, csak itt-ott a kanyarban, de ezt nem mondhatom, mert eddig is fölényesen kezelt, ha meg lovat adok alá, akkor még jobban megaláz. Itt bizony hiányzott az értő olvasás! Pedig nem mi vagyunk a buták, Isten bizony, csak olyan lett a jogi, szakmai nyelvezet, hogy képtelenség tisztába lenni a lényeggel és az apró betűs részletekkel is.

Van még egy másik példám az „értő olvasásról”! Nem túl régen egy internetes hírt olvastam: 74% most az államadósság. Ez így nem mond semmit. Talán másnap egy precízebb újságírói beszámoló: a GDP-hez viszonyítva 74% az államadósság. Én még precízebben kértem volna, mégpedig, hogy az mennyi Forint? Nem sokkal később keresés nélkül egy KSH adat olvasható volt egy hírportálon: 42 és 12 nulla utána, „apró” nélkül, - hogy ennyi az államadósság. Írják csak le egy papírra! Mennyi és mi? Ennek utána kell járni! Kapóra jövő, közgazdász segítségét kértem. Mosolygott a kérdésemtől. Azt mondta az egyik szám Kovács Zoltán, a másik meg Kovács László. Van bennük azonos, de mégis különbözőek! Pontosítsunk - mondom én.

Azt mondja, van egy bevált tanmeséje ide, mert nem én vagyok az első, aki ilyen kérdez tőle. Az öregek otthonában az agyat frissítő foglalkozás van. Pista bácsit kérdezi a moderátor: mennyi 4 meg 5. Válasz: péntek. Nem erőltetik tovább és Jóska bácsitól is ezt kérdezi a moderátor. Válasz: 9. Jó, gratulálok, de hogyan számolta ki? Válasz: a pénteket szoroztam kettővel és kivontam belőle háromat. Ennyi? - kérdezem. Igen mondja a közgazdász.

Én kérdezem bárkitől most, de mennyi akkor az a bizonyos „péntek”, vagy sohasem tudhatom meg? A válasz valahonnan a távolból: most mondtál igazat, és - ehhez tartsd magad, mert akik tudják azt a számot, azok azt is tudják, hogy mikor-mit-melyiket kell mondani, rád meg nem tartozik? Ugysem értenéd! Majd egyszer, talán, ha újra lesz írás, olvasás, fogalmazás, beszélgetés óra az iskolákban.

dr. Kriston Mihály

Nem felejtettük el, hogy ki lökött bele

TRIANONSÚLYÁTHORDOZÓ EMLÉKMŰVET AVATTAK MEZŐKÖVESDEN. VÉKONY HÍROSZLOPBAN ADOTT TUDÓSÍTÁST A HELYI ÉS ORSZÁGOS MÉDIA EGY JELENTŐS MEZŐKÖVESDI ESEMÉNYRŐL: ÜNNEPÉLYES KERETEK KÖZÖTT LELEPLEZTÉK AZ ÖSSZETARTOZÁS ÉS A MAGYAR FELTÁMADÁS EMLÉKMŰVÉT.

Ez az esemény azonban sokkal többet érdemel ennél, mert amit a Jezsuiták terén rendezett ünnepségen, **Tállai András** miniszterhelyettes, országgyűlési képviselő, **Fekete Zoltán** polgármester, valamint **Bokor Tibor**, Kézdivásárhely polgármestere mondott ünnepi köszöntőjében, annak minden szavát idézni kellene, mert nem papírizű és mások által megírt szövegek hangzottak el, hanem mélyen átélt beszédek álltak össze, s azokat megemelték a közreműködők: Sándor Péter színművész, Takács Norbert, a Mezőkövesdi Amatőr Színjátszó Kör Egyesület elnöke, valamint a Szent László Kórus.

Fekete Zoltán polgármester köszöntötte a testvérvárosi településekről, Felvidékről (Kiskövesd, Nagykövesd) és a Székelyföldről (Kézdivásárhely) érkező küldöttségeket.

(**Kiskövesd** 480 főt számláló község Felvidéken, a Kassai kerület Tőkésterebesi Járásban, ahol mindössze 32 szlovák él. Itt született Benkő Géza színművész. **Nagykövesd**: Felvidéken, a Kassai kerület Tőkésterebesi Járásban található, ahol 692 magyar és 70 szlovák él. **Kézdivásárhely** Kovászna megyében a legkeletibb magyar többségű város, ahol 18.491 lakosából 16.597 magyar, 1280 román, 9 német és 6 cigány él.)

Fekete Zoltán vázolta az alkotás folyamatát: „Az emlékmű a pro urbe díjas festőművész, Laczkó Pető Mihály alkotása. A tervek elkészítése után fordultunk Semjén Zsolt miniszterelnök helyetteshez egyedi támogatási kérelemmel, melyre pozitív választ kaptunk. A nemzeti kulturális alap terhére 12 millió forint összegű támogatásban részesültünk.

Olyan emlékművet avatunk most a Városunk napján, amely kifejezi mindazt, amiben elődeink hittek, mely életben tartott és reményt adott a legszörnyűbb időszakban is. 102 éve más sorsot szántak nekünk, nem először történelmünkben, hiszen már 907-ben azért indultak meg ellenünk Nyugatról, hogy beteljesítsék azt, mit a német császárutód, IV. Lajos elrendelt: „Decretum (...) ugros eliminandos esse” – azaz: „Elrendeljük, hogy a magyarok kiirtassanak”. Nem sikerült

nekik és azóta sem senkinek, pedig évszázadok folyamán elégszer próbálkoztak azt megtenni. Vértivatarokban megedződve, hitünket el nem veszítve túlélünk mindent, mert hittünk magunkban, hittünk a jövőben és legfőképpen: hittünk az Istenben.”

Tállai András: „Az emlékmű nem csak a múltat jelképezi, hanem a magyarságba vetett hitet is. Az elmúlt száz év alatt hamvainkból feltámadtunk és bizonyítottuk, hogy a legnehezebb időkben is kiállunk magunkért. Bár nem számítunk nagy nemzetnek a világ térképén, de ennek ellenére bizonyítottuk, hogy számolni kell velünk Európa nagy színpadán. Kormányunk a diaszpóra támogatásával, sokirányú kapcsolat megvalósításával megerősíti, előre mozdítja a nemzeti azonosságtudatot az oktatásban, a vallásban, a sportban, és civil közösségekben, hiszen a több államban is élő magyarok részei az egyetemes magyar nemzetnek, mely államhatárok feletti összetartozása valóságos és a magyarok önmeghatározásának szerves eleme. Az erről szóló törvény meghozásával végre szembenéztünk a Trianoni békediktátum által okozott politikai, gazdasági, jogi és lélektani problémáinknak máig ható megoldatlanságával.



Minden harmadik magyar ember a határon kívülre került. Ezzel a magyarság halálos ítéletét írták alá. Nem volt még nemzet, mely ekkora csapást kibírt volna. De mi, magyarok, szívós és kitartó nép vagyunk, túléljük a lehetetlent.

Az emlékmű egy hosszas tervezés megvalósulása, sokan és sokat dolgoztak azon, hogy végre Mezőkövesden is méltó emlékműve legyen a múltnak és a jelennek, az összefogásnak, az összetartozásnak.

A Nagy-Magyarországot ábrázoló gránittömb mindannyiunkat egy 102 évvel ezelőtti, a magyarság

sorsát megpecsételő eseményre emlékeztet, mely a gyász nehéz terhét rakta minden magyar vállára. Ez olyan fájdalmas pillanata volt a magyarságnak, amelyet azóta is a szívünkben hordozunk mindaddig, amíg magyar ember él a föld kerekén.

Bokor Tibor, Kézdivásárhely polgármestere önmagához hűen ezúttal is megmaradásból adott példát:

„Két esztendővel Trianon 100 éves évfordulója után különös dolog magyarként emlékezni az összetartozás emlékmű avatásán Mezőkövesden, testvérvárosi barátainkkal, bajtársainkkal, jó ismerőseinkkel. 100 évvel ezelőtt az elvesztésünkre koccintottak egy Párizs melletti palotában. Azt hitték, a halálos ítéletünket mondják ki, holott még a reményt se bírták kiirtani belőlünk. Úgy számoltak, 100 év alatt átvedlünk románná, szerbbé, szlovákká. Azt hitték, megfeledkezünk örökölt feladatunkról, hogy nekünk évezredek anyanyelvünket, ezt az őseinktől reánk hagyományozott mérhetetlen kincset féltve őriznünk, óvnunk kell. Ők nem tudták az Apáczai Csere János költő által megidézett testamentumról, miszerint „egyetlen batyunk, botunk, fegyverünk az anyanyelv” (Kányádi Sándor alapján).

Akkor még nem sejtették, hogy a magyar gyertyánemzet, hajlik, mint az acélrugó, aztán újra, meg újra kiegyenesedik. Nagy terhet raktak ránk, de ennek viselésétől csak megerősödünk, úgy másztunk ki a sírgödörből, hogy tudtuk, miért kerültünk oda, és nem felejtettük el, hogy ki lökött bele. Újra megtanultunk tervezni, építkezni, összefogni. Megtanultunk álmodni, hinni, kitartani, harcolni, felállni, újrakezdeni, magyarságunkra büszkének lenni. Mi nem hordoztuk a hazát, fölöttünk kergetőztek a határok. Teremtettünk újabbat és újabbat, döngöljük ma is a jövő alapjait. Nekünk a haza nem a magasban van, hanem a szívünkben. Rajtunk múltott, hogy több, mint száz év után is magyarul fakad tavasszal az élet, magyarul süt ki nyáron a nap, magyarul simogat az őszi szellő, hogy 100 év után sincs tél és csend és hó és halál. Betörhetnek orvul temetőinkbe, fenyegethetnek holtig zászlóinkért, száműzhetik szobrainkat, ostromolhatják iskoláinkat, zsarolhatják egyházainkat, de ezzel csak edzésben tartanak.

Dolgoznunk kell a következő 100 évről. A feladat nem könnyű, de ha könnyű volna, nem a magyarokra bízta volna a Jóisten. Van hozzá erőnk, van hozzá szívünk, van hozzá akaratunk. A nemzeti összetartozás jegyében jóleső érzés megállapítani, hogy nem tudtak legyőzni bennünket, a Kárpáthaza majd minden szegletében élnek még magyarok, akik tudják, hogy együvé tartozunk. Akik tudják, hogy egy a nemzet.

Ha több, mint 100 év után is itt vagyunk,

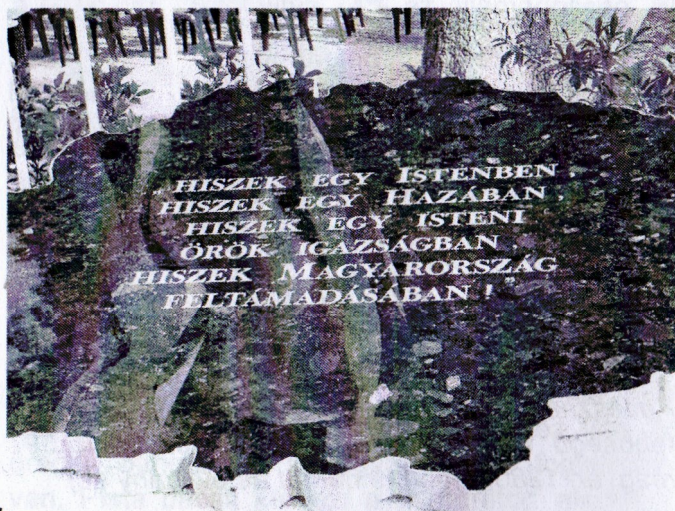
megvagyunk, most már ne adjuk fel! Csak azért sem! Kossuth intő szavait vessük örökre az emlékezetünkbe: *Soha le nem mondani, soha el nem csüggedni, ha kell, mindig újrakezdeni!*

Az emlékművet a leleplezését követően **Török László**, a Jézus Szíve Egyházközség plébánosa áldotta meg. A márványból formázott Nagy-Magyarországba egy idézet van bemarva:

*Hiszek egy Istenben, hiszek egy hazában,
Hiszek egy isteni örök igazságban,
Hiszek Magyarország feltámadásában.*

Sajnálatos, hogy az idézet alól lemaradt a szerző, **Papp-Váry Elemérné** neve. Ez - a szerzői érdemeinek elismerésén túl - jó gesztus is lenne, mert a Felvidékről (Kiskövesd, Nagykövesd) két polgármester is eljött a nemes eseményre, ahonnan a verssorok írója származik.

(Sziklay Szeréna is felvidéki költő volt, Rozsnyón született 1881-ben és 1923-ban halt meg. A Magyar Hiszekegy-ből vett idézetet a Védő Ligák Szövetsége és a Magyarország Területi Épségének Védelmi Ligája által 1920-ban kiírt pályázatára írta.)



A márványemlékmű mögött egy égre törő fenyő áll, jelezve a megtörhetetlen gerincet. Az arra- és odalátogatók egész egyszerűen csak Trianon-fájdalom emlékhelynek nevezik, és egy könnycseppet ejtve fogadkoznak: ahogyan hitünk be van vésve betűkkel a márványba, mi úgy és olyan erősen hiszünk a lassan őrlő malom igazsághozamában és hazánk feltámadásában!

Szívet melengető, hogy a most avatott emlékmű közvetlen közelében helyezkedik el az 1998-ban **Sziki Károly** által állított **Wass Albert** emlékkő, így lélekben összefogódzva, egymást ölelve erősödik meg Válaszút, Kézdivásárhely és a nemzet, az összmagyarság legnagyobb írójával.

Sziki Károly

Tanulságok A Szabadság magvetői című könyv kapcsán

Az általam kezdeményezett és Szíki Károly színművész, író által megírt, *A szabadság magvetői* 1956 című könyvet a 8 hónappal ezelőtti megjelenése óta többször elolvastam és levontam néhány tanulságot.

1.) Annak ellenére, hogy a könyv legalább 30 évet késett, mégis sikeres és főleg hiánypótló lett.

2.) Sajnos bizonyossá vált, hogy az a magyar nép, aki 1956-ban legalább 90%-ban a forradalom oldalán állt, a Kádár rendszer agymosása *sikereként* nagymértékben érdektelenné vált a megtorlás elszennedői és áldozatai iránt. Azokra pedig, akik a szabadságharcunk leverése után elhagyták az országot, inkább irigykedve néztek, vagy hazaárulóknak tartották őket.

3.) El kell ismerni, hogy az 1989 utáni kormányok tettek valamit az áldozatok kompenzálásáért, de egy-egy kitüntetés vagy kisebb anyagi juttatás elég lehet-e egy megrontott házasságért vagy elvágott életútért, a gyermekeik tanulásának ellehetetlenítéséért? Szinte minden 1956-os áldozat fiai-lányai elpanaszolták, hogyan zárták el előlük az érvényesülésük, boldogulásuk útját, beleértve az iskolákat is.

4.) Szinte hihetetlen, hogy közel 70 évvel a forradalom után Mezőkövesden nincs utca vagy tér elnevezve egy-egy 56-os áldozatról, de az egész országban is csak csekély számmal lelhetők fel ilyenek. Eközben az október 23-án tartott megemlékezéseken a politikusaink agyondicsérik 1956 hőseit.

Arról sem tudok, hogy városunkban vagy megyénkben - egy-két kivételt leszámítva - '56-os forradalmárok kitüntetését kaptak volna. Nehéz kimondani, de figyelemre méltó, hogy például a Munkástanács vezetőjének, Mikulás Gábornak a temetésén városunk részéről nem tette senki tiszteletét. 1986-ban ismertem meg ezt a kiváló, de megkeseredett forradalmárt. Hajdú-Ráfi Jánossal és Pető Margittal ott voltunk a búcsúztatóján.

1986-ban Ausztráliában a General Motorsnál eltöltött 26 évem után kértem a nyugdíjazásomat, ami igencsak megváltoztatta az életemet. Attól kezdve az itthon töltött nyarakat, de főleg az itthoni politikai változásokat élvezettel követtem, igaz, csak csendesen. 1993-ban találkoztam az akkori polgármesterrel, s szép lassan mind több embert megismertem, s közben érdekes tapasztalatokat szereztem. Igen meglepett, hogy a legtöbb embert

nem az érdekelte, miért mentem el, mit csináltam 1956-ban, hanem csak az, hogy mennyit kerestem kint! Nekem úgy tűnt, hogy az '56-os forradalom és szabadságharc nem érdekli az embereket.

1956 novemberében olvastam először a mezőkövesdi forradalmi eseményekről, hiszen engem Dunakeszin ért a forradalom, de azóta arra vártam, hogy a Mezőkövesd és térsége forradalmát valaki méltó módon megörökítse az utókor számára. Mindez sajnos sokáig nem történt meg, bár Pap Pál barátommal terveztünk egy könyvet, de az ő betegsége és halála a tervem beteljesülését megakadályozta. Végül is a *jobb később, mint soha* elv alapján megszületett Szíki Károly interjú kötete, amely, ha nem is mind a főszereplőkről, de az utódaikról is szól, akiktől azt is megtudtuk, hogy ők mit szenvedtek a könyörtelen elnyomóinktól.

Lassan 93 éves leszek. 1956 forradalma életem legnagyobb élménye volt, és a szabadságharc vérbefojtása a legnagyobb csalódás. Örömmel tölt el, hogy ennek a csodálatos időnek a megörökítésével a könyv hőseinek elismeréséhez egy kicsit én is hozzájárulhattam.

Ezzel a hiánypótló könyvvel tartoztunk a történelemnek és a forradalmároknak, de a megtorlás elszennedőinek és áldozatainak is. Hittel remélem, hogy a jövő generációja elfogultság nélkül megismeri a történeteket és büszke lesz arra, amit szülei, ősei tettek azért, hogy ők már szabad emberként éljenek a hazájukban.

S hittel remélem azt is, hogy még megérem, hogy Mezőkövesden és térségében a forradalmárainkról elnevezett terekkel, utcákkal találkozom, netán köztéri emlékoszlopokkal, szobrokkal, melyek az ő nevüket, hősi cselekedetüket hordozzák.

Kovács István



Fridél Lajos rajza

A lólopás

(Ez az eset nagyon régi, még valamikor az 1800-as években történt Szomolyán, de hogy pontosan mikor, azt az idősebbek sem tudták. Nevekre sem emlékeztek, csak magára az esetre.)

Derült, csillagos, szép nyári éjszaka volt, a telihold fényesen ragyogott, s ettől olyan világosság ragyogta be a szomolyai határt, hogy a Hátmegi réten szinte minden alakot jól ki lehetett venni.

Két ló legelészett egymás mellett és az éjszakai csendben jól lehetett hallani a fű sercegését, amint harapdálták. Mellettük pedig egy ember állott hosszú botra támaszkodva és időnként lépett egyet vagy kettőt, együtt mozdulva a lovakkal.



Néha egy-egy állat, őz, vagy róka szaladt ki a rét melletti erdőből és futott át a réten, mintha megriasztotta volna valami, vagy valaki.

Ám a lovakat és az őket vigyázó embert szemmel láthatólag nem nagyon zavarták ezek a mozgások, hiszen a nyári hónapokban, amikor csak az idő engedte, szinte minden éjszaka kinn voltak, s így már hozzászoktak ezekhez.

Az erdő azonban a világosság ellenére is sötét és titokzatos volt. Úgy tűnt mintha az erdőből, ember jelenlétére utaló zörejek szűrődtek volna ki, s mintha emberi árnyék is vetődött volna időnként a rét fűvére.

A lovakat őrző ember, bár erős ember hírében állott a környéken, s bízott az erejében és fókusában, mégis nagyon jól tudta, hogy résen kell lennie, mert alkalom szüli a tolvajt.

Próbálják csak elvenni tőle ami az övé, majd megismerik, hogy ki is ő valójában!

Sokszor futottak át az agyán hasonló gondolatok, mert a nyár folyamán, gyakran érezte azt, mintha figyelné őt valaki az erdőből. Ám mindig elhessegette magát a rossz gondolatokat

és egy kedvően lépegetett a lovak után.

Egyszer csak a falu felől világosodni kezdett az ég alja. Az emberünk erre odaszólt a lovaknak:

- No, Csillag, Bogár! Irány haza!

Azzal megindul a rétről kivezető út felé, a két ló pedig ballagott utána.

Otthon aztán az embert már várta a fröstök, a lovakat pedig az abrak és a kocsi, hogy a jó időt kihasználva menjenek a határba dolgozni.



Így ment ez napról-napra és éjszakáról-éjszakára.

Egyik nap virradóra azonban beborult az ég és aznap végig esett az eső. A falu férfiai a kocsmában gyűltek össze az időt mulatni.

Az emberünk néhány pohár bor után azzal kezdett henecegni, hogy ő annyit dolgozik, hogy



annyit senki, s ráadásul a sok munka után pedig egész éjszaka a Hátmegin legeltet.

- *No, komám! E'sse igaz má'-szólt meg egy hang a kocsmá sarkából.*

A kocsmában lévők a hang irányába néztek, ahol egy csavargó kinézetű embert láttak egymagában ülni, aki nem szomolyai volt, csak úgy vetődött oda a faluba és egy pincelyukban lakott a Gyűr oldalban.

- *Má' ho'ne vóna igaz?-vágott vissza az emberünk.*

- *Ki hiszi azt el, hogy valaki nem is pihen egész nap, meg egész éccaka se, oszt mégis bírja a dógot?* - erősködött tovább a csavargó kinézetű.

- *Má' ho'ne pihennék! A lovak kötőféket a kezemre csavarom, oszt a botra borulva elbókolok. Mikor osztan a lovak lelegelték körültem a fűvet, megrántják a kötőféket, osztan lépek utánuk.* - szólta el magát az emberünk.

A csavargó kinézetű pedig mintha csak erre várt volna, mert innen kezdve egész idő alatt egy szót sem szólt, de aki ránézett, az arcán valami sunyi grimaszt vélhetett felfedezni.

A következő napon már nem esett az eső. A határban azonban még nem lehetett dolgozni, mivel sár volt, de fűvet a nyári nap hamar felszárította, így legeltetni már lehetett.

Az emberünk az esti fejés után, miután ellátta a jószágokat, elővette a tarisznyáját és készülődött, hogy a szokott módon ma is elinduljon lovaival a Hátmegi rétre.

Ám valami megmagyarázhatatlan rossz érzés kezdett úrrá lenni rajta, s ezt az asszony is erősítette benne, hiszen már napok óta azt hajtogatta neki, hogy biztos valami rossz fog velük történni, mert nagyon rosszat álmodott.

Már-már hajlott arra, hogy nem megy ki aznap a rétre, de mégis győzött benne az a megfontolás, hogy ha nem megy ki legeltetni, lehet, hogy a takarmány nem tart ki a télen, aztán megint hajthatja le a jószágokat Kis-Ivánra (Borsodivánka régi neve) teleltetni.



Kivezette tehát a lovakat az istállóból és elindultak ki a faluból a rét felé.

Már egészen besötétedett, amikor kiértek.

Mivel az ég délután óta borús volt, így az éjszaka is sötétebbnek tűnt, mint egyébként.

A lovak a szokott módon harapták a fűvet és léptek előre, s velük az emberünk is.

Éjfél jócskán elmúlt már, amikor egyszerre csak az erdő sűrűjéből egy sötét alak vált ki, majd még egy, s még egy és elindultak a legelésző lovak felé. Óvatosan arasztak, meg megállva, nehogy a lovak szimatot fogjanak és megriadjanak.

A lótolvajoknak azonban segítségükre volt a sötétség és a kedvező szélirány, meg az, hogy a lovak nyugodt vérűek voltak, s idegeneknek is engedelmeskedtek, mert gyakran fogta be őket más is, (sógor, koma) a gazdájukon kívül.

A betyárok már egészen közel kúsztak a lovakhoz, de sem azok, sem a gazdájuk nem reagáltak.

Az egyik ló akkor egy kissé felrántotta fejét amikor az egyik betyár óvatosan a hozzá nyúlt, hogy a kötőféket kiakassza onnan, de a gazdájuk nem ébredt fel rá.

A lovakat sörényüknél fogva vezették el, lassan meg-megállva, nehogy zajt csapjanak.

Alig tűnt el a lovak alakja az erdőben, a falu felől már világosodni kezdett az ég alja, s a felkelő nap első sugarai, egy, botjára támaszkodó, alvó embert világítottak meg.

A botjáról pedig két kötőfék lógott, amelyeknek végei már nem a lovak fején, hanem a rét fűvén nyugodtak.

Az ember egyszer csak hirtelen felriadt, s rémülten vette észre, hogy már kivilágosodott és egyedül van, a lovai sehol. Rögtön felmérte, hogy ezt a betyárok tehették, akik túljártak az eszén.

Dühében a sírás kerülgette és elindult szaladni a falu felé, egyenesen a bíró házához, hogy mi hamarabb jelentsék a zsandároknak. A bíró már nem volt otthon, mert a községházára ment. Amikor meghallotta, hogy mi történt csak ennyit mondott neki:

- *Hát, fijam! A paraszt embert nem is érhetyi anná' nagyobb baj, ha a lovakot elveszítyi, de a magad kárán maj'me'ttanúlod, hogy „itt ott ne beszédd el bajodat, mer' elárúlod magadot”!* Utalt ezzel arra a bizonyos kocsmái dicsekvésre.

Szomolyán ez a közmondás szinte szállóigévé vált.

Vincze László

Újra élednek félévszázados emlékek

Szinte hihetetlen, de több mint 50 éves emlékeim egyre gyakrabban és egyre mélyebben jelennek meg gondolataimban: számomra ez csodának számít, de nem kell hozzá más, csak egy nagyon tartalmas élet, sok élménnyel, melyeket lelkesen, nem felületesen éltem meg, s most, életem alkonyán, könnyen előhívhatok abból a kártyapakliból, mely belső zsebemben lapul egész életem folyamán.

A történet 1950 nyári, iskolai szünetére nyúlik vissza, amikor édesapám, - ismeretlen okokból B-listára került, nem kapott munkát, s ekkor hevesi lakásunkból Edelénybe ment, ahol egy vízimalom adminisztrátori munkakörét tölthette be, én pedig élvezhettem a nyári iskolai szünet csodálatos eltöltését édesapám magánlakási szálláshelyén. Persze--koromnak és a kornak megfelelően - viszonylag jól megismertem Edelényt is. Boldogan gondolkodok edelényi kiruccanásomra, mely élményt, ismereteket adott és egy nagyon örömteli időszaka eddigi, rövidnek nem mondható életemnek.

Őszintén be kell vallanom, hogy gyerekkori nyaralásom óta egyszer voltam Edelényben, 2017-ben, amikor egy Szikszón megrendezett galambkiállítás után átautóztunk a közeli bányásztelepülésre, hiszen óhatatlan vágyat éreztem gyerekkori nyaralásom, a település újbóli látására. Természetesen - annyi idő után megváltozott képét láttam a településnek, nagy boldogságot éreztem újbóli látására! A falu képéből voltak a régi képet láttatóak és új látványok.

A múltból számomra a fő kép a vízimalom képe és a malom mögött lévő tó látványa. eszembe jutott, hogy mily sokat álltam a malom főépülete, és a működést biztosító melléképületet összekötő folyosón, mely alatt a Bódva patak vize zuhogott alá a malom mögötti tóba. Ez a csodálatos látvány naponta kiállított a vártára, hogy gyönyörködjek a nem mindennapi látványban.

Édesapám szállása egy családi ház egyik szobájában volt, közel a vasútállomáshoz. A teraszon túl vasúti sínek voltak láthatóak, melyen túl egy lekaszált, búzakereszteket összerakott szérűskert, mely egy újabb élményt jelentett, hiszen egy nyári vihar alkalmával - villámlás, mennydörgés közepette - az egyik villám belecsapott az egyik keresztbe, melynek lángoló tüze látható volt a családi ház teraszáról is.

Rám eddig legnagyobb hatással a Bódva-patak volt, mely észak-déli irányba folyt s a malom működésének lelkét képezte. A patakban gyakran fürdöttem, hiszen 8-10 méter szélességével,

másfél méter mélységével ideális fürdőhely volt egy hét éves fiúcska számára. Nagy jelentősége mégsem az én fürdözésemben játszott szerepe volt, hanem a malom működtetés, mely hatásával már akkor is az élet adását szolgálta. a patak léte régóta kiszolgálta a falu gazdáinak örlési igényét. A malom két épülete közötti duzzasztással, a malomkerekek forgatásának nagyobb erővel történését biztosította. (A zsilip bezárásával, a patak folyásának megállításával a zsilip előtti kis tóban sok halacska ficánkolt, várva kihalászásukra.) A zsilip után elég nagyméretű tó gyűjtötte a patak vizét. Ma már humoros gyerektörténetem, hogy a tóban lubickolva lábaim, kortársaimhoz képest szőrösök voltak, csak csintalanságom miatt - fürdés előtt - a malomban lévő hangárok liztjében ugráltam, s a liszt rátapadt a szőrökre, melyekből kis galacsinok alakultak ki lábaimon, - nagy gyötrődéssel sikerült megszabadulnom a galacsinoktól - de ez egy életre szóló tapasztalatot jelentett.

Apatakhoz irodalmi emlékem is kötődik: ekkorára már elolvastam az Egri csillagokat, eszembe jutott a regény két kedvenc gyerekszereplője, Vicuska és Bornemissza Gergely, akik közül a regény negatív hőse, a török félszemű Jumurdzsák elrabolta Vicuskát, kinek visszaszerzése a regény cselekményének újabb izgalmait jelentette.

A település látványosságát képezte a légvezetéseken futó szénszállító csillék tömege, melynek látványa élvezetet, ugyanakkor félelmet is jelentett a leszakadás ijesztő veszélye miatt.

A Bódva eredete irányában gyalogolva, a település északi határában, kelet-nyugati irányban futó töltésen keskeny nyomtávolságú vasútvonal volt kiépítve, melyen a vasútállomástól a bányába közlekedő vonat járt a minőségi barnaszénért, naponta több fordulóval. Gyakran megfordultam a töltésen, melyről jó kilátás nyílt a település északi részén látható sík területre, a Bódva eredése irányába. A töltést egy híd szakította meg--biztosítva a Bódva átfolyását.

Egyik nap ebédszünetben meghívta egy munkatársa édesapát és engem egy ebédre. Abban az időben gyakrabban volt nyári vihar, mint korunkban. A konyhában egy rádió volt egy falra szerelt tartóra helyezve, melynek földelése az ablakon keresztül futott, kívül a falon, le a földbe. Egy virágtartó polcon egy vekkeróra volt elhelyezve. Majd egy villámlás belecsapott a földelésbe, ettől nagy csattanás keletkezett, a vekker leesett a polcra, a rádió elhallgatott, mi pedig nagyon megijedtünk a történéstől.

Úgy látszik, gyakori villámlások vették körül a települést, mintha büntetnék a hitében nem elmélyült lakosokat.

Valószínűen a Égiek gondviselésének eredménye, hogy a hét éves fiúcska nyaralása nem vált színtelen-unalmassá a felnőttek

között, mert a háztulajdonosnak egy okos, szép lánykája volt, kortársam, aki naponkénti mese - felolvasással színessé, tartalmassá tette edelényi, szép nyaramat - hálás köszönet érte.

Dr. Szedresi István

A ketté tört kenyér

Látogatás Dólyán, a Mezőkövesdről Partiumba menekült matyóknál



Pázmándi József

Úgy értelmezem, hogy egy felfedező útról tértem vissza Erdélyből, ahol egy elfeledett matyófalú van, lakói 1904-ben mentek ki új reménnyel, hogy földet kapjanak. A góbi azonban átvágta őket, mert a föld művelhetetlenül gyenge volt, az ígért erdőt kivágta és a fákat eladta mire a 97 ember lovaskocsikkal odaért, s új hazára cserélte otthonát. Ez egyedülálló népvándorlás volt, kelet felé, vissza a kezdetek irányába, amikor a nagyobb tömeg pedig Nyugatnak vette az útját, hogy feltöltse Amerika és Kanada munkaerőpiacát.

Így született meg **Dólya**.

Az ő élettörténetüknek könyvbe rendezését kezdtük meg ezzel az úttal.

Dólyapuszta (Dolea), település Bihar megyében, a Partiumban található, a Szilágysomlyó-Margita útvonalon Berettyószéplak és Újbártfalva között. A falu története különleges, hiszen mikor odaérkeztek a magyarok, nem volt ott csak puszta, meg erdő. Mezőkövesden volt föld,

de nem az övéké. Szegény világ, betyárvilág volt, a gyerekek meg éhen nem maradhattak, valamit kellett kezdenek magukkal. Egy kövesdi polgár, Vámos József, azt olvasta, hogy jó zsíros föld, meg erdő olcsón megszerezhető Berettyószéplak mellett.

(Berettyószéplak (Széplak) és környéke már az újkőkorból lakott volt, csiszolt kőszerszámok és kerámia töredékek kerültek elő a földből. A 13. század végén a Turul nemzetség birtoka volt.)

Úgy szólnak az írások, hogy egy gazdag zsidó csalta el őket. *A hadd korogjon, csak ragyogjon* világtól távol, a mezőkövesdi büszkeségből lentebb adva nehéz újrakezdés volt az. Mire megérkeztek, kiderült, hogy a zsidó kivágta a fákat és eladta, a föld pedig szinte megművelhetetlen. Ha esik az eső, rá menni nem lehet, mert beragad az eke, a kapa, ha meg szárazság van, azonnal cserepessé válik, ráadásul tele van kövekkel. A legszárazabb tájegységek egyike ez.

Megérkezésük után hosszú hónapokig egy istállóban húzódtak meg, amíg felhúzták kinek-kinek a házat kalákában.

Visszatérni már nem lehetett, ha valaki gondolt is arra, hogy feladja a nehézségekkel terhelt vállalkását, nem tehette, mert háborús idők jöttek és sorsukat végleg megpecsételte a nyugati országok rablószellem, mely a Trianon-diktátumban mutatta ki foga fehérjét.

A megkezdett építkezéseket befejezték, körbekerítették a kalákában épített házaikat és kezdtek beletörődni az új fogságba, a román-diktálta létlehetőségbe.

Így jött létre Mezőkövesd, Szentistván és Tard után a *negyedik matyó település*. Ez az elnevezés **Tállai András** államtitkártól származik, aki Dólya alapításának 100. évfordulóján Dólyán mondott ünnepi beszédet, rá 10 évvel megvalósult az I. Matyó Világtalálkozó is. Így tették teljessé a dólyai matyók Mezőkövesd napjait. A leszármazottak jöttek, hogy bizonyítsák hovatartozásukat.

A krisztuskövető élet nyomot hagyott az utódokban is, a kálvária megjárása után a

származás elvén járó előjogot visszakapták. Az ünnepi asztalnál helyet kaptak újra, mert újra otthon voltak, s most már mindörökké oda is tartoznak.

Mezőkövesd nem hagyta magára a települést, többek között 5000 kötetnyi könyvvvel bővítették a helyi könyvtár készletét, de készültek matyó kapuk és más emlékhelyek is, de a meghívások, vendéglátások azóta is folyamatosak. Azon kevés falvak közé tartozik, amelynek sikerült a kommunista időkben templomot építenie, dacolva a hatóságokkal. Az ortodox tengerben megmaradtak katolikusoknak. A 2002-es népszámláláskor 189 lakosa volt, melyből 19 román, 169 magyar, 1 szlovák.

Alkotásuk tükörkép, amiben fel lehet ismerni az elhagyott Matyóföldet. Teremtettek maguknak egy új világot, a semmiből lakható település lett. A mögöttes értékes felmutatásával értelmezhetővé válik mindaz, amit szívükben elhoztak. A házak nagyban őrzik az otthon hagyott formákat és elrendezéseket, ugyanakkor a nagyobb telek miatt a hazai módosabb gazdák építményeit mintázzák meg (alsókonyha, nyári konyha, jelentős gazdálkodó egységek, stb). Ennek a teremtett-rekonstruált világnak díszé, kiegészítő lelke lett a saját templom, az emlékhelyek és matyó kapuk, de a temető is, ahol matyó motívumokkal díszített a ravatalozó és a sírokon csak magyar nevek szerepelnek. Ott van az első kivándorlókkal érkező, a kivándorlást előkészítő Vámos József (1858-1938) sírköve is, meglehetősen megkopott betűkkel.

Ebben a teremtett Újvilágban van jelen személyesen Isten, aki nem csak a Világegyetemet teremtette, de nekik is lehetőséget adott saját világuk megalkotására. Az ősi parancsolatokat, törvényeket úgy tisztelik, mint kevesen mifelénk, hiszen úgy mondják az igéket és énekeket könyv nélkül, ami példázatos. Ezért nem véletlenszerű a létük, mert ha az lenne, felolvadtak volna a román tengerben. Szikár arcukon messze tekintő szemek ülnek, amelyek ha elkapják a más tájról érkezőket, szinte zavarba jönnek. Eredeti értelemben teremtő művészek, mert saját otthonukat, múltjukat emlékből reprodukálják, ahol helye van a kenyérnek, szónak és igének.

Erről a vállalt sorsról, a hősi építkezésről szólt és kérdéseket tett fel az alábbi interjúban **Pázmándi József**.

- Ahogy hánykolódtunk az úton, csaknem szétesett alattunk a kocsi, s te azt mondtad, azért nem javítják, mert magyar területen halad át.

- Azért nem javítják, mert Romániához tartozó magyar vidék. De valakinek bele kellene szólnia.

- Vissza kellene kerülnön?

- Vissza! Ha visszajön, vissza kellene jöjjön.

- *Semmi sincsen kőbe vésve. Reménykedünk?*

- Reménykedik az ember, hogy egyszer, s mindenkor csak visszakerül magyar földhöz, mert odatartozott. Aláírtak egy szerződést, hogy 100 év múlva visszaadják. De hol van az a szerződés, meg a végrehajtás? A főnököknél. Eltelt a 100 év, miért nem adták vissza? Nem arról volt szó? De igen! Arról, hogy 100 év elteltével visszakapjuk, új határfelmérés lesz. Én nem beszélek hiábavalóságot, uram!

- *Látom, az asztalodra kiterítetted a Kövesdről kapott könyveket. Emlékszel még rá, amikor először visszatértél őshazádba? Emlékszel még arra, mikor először visszatértetek oda, ahonnan felmenőitek eljöttek, Mezőkövesdre? Milyen volt hazamenni?*

- A honvágy, a honvágy... nagy volt a honvágy, mert Mezőkövesd a szülőhazánk volt, eljöttünk, mert így hozta a sors.

- *Megeredtek a könnycsatornák?*

- A magyar föld kihozta belőlünk. Itt még románul nehezen tudtam megtanulni, annyira kötött az anyanyelv. Én Hiszek egy Istenben, hiszek egy hazában, Hiszek Magyarország feltámadásában. Ámen.

Villámlátogatással folytattuk a 4 kilométerre fekvő Berettyószéplakon, **Bagosi Ferenc Barna** sírjánál. Ő nagy segítséget nyújtott abban, hogy Mezőkövesd és Dólya kapcsolata megerősödjön, hogy az emlékműveket felállítsák Dólya számos pontján. A sírjára szétszórtuk a 64 vármegyeből gyűjtött földet, elénekeltük a Himnusz és betértem a parókiára, ahol Maskara János plébános fogadott és interjút adott. Szellem frissességből és nyitottságból adott példát:



Fridél Lajos rajza

- Egy különös ponton szolgálsz magyarul és nem magyarul.

- Én szlovák vagyok.

- Folyékonyan beszéled a magyart.

- Magyarul egy szót sem tudtam, míg a gyulafehérvári szemináriumba nem kerültem. Elődeim 250 éve telepedtek le Romániában. Ők Kassa környékiek voltak, de nagyszüleim, szüleim már itt születtek. Küzdelem volt, de sikerült megtartanom nemzeti identitásomat mindmáig.

- Többnyire szlovák közösségben hirdeted az igét?

- Igen, kicsivel több az a lehetőségem.

- Mi a titka, hogy a szlovákok meg tudták őrizni identitásukat a román kommandó nyomása ellenében?

- Megmaradtak a szlovák iskolák és templomok és ami döntő, hogy a családban is szlovákul beszéltünk.

- Reményik Sándor is ezt kiáltotta: ne engedjétek a templomot, s az iskolát!

- Igen, tudom és ismerem a verset, mert az iskolában meg kellett tanulnunk. De Sík Sándort és Petőfit is tanultunk. Most elmondom az Egész úton versét.

- Hibátlan. Köszönöm. Mezőkövesd?

- Testvérváros Dólyával, így számos esetben eljutottam Kövesdre is. Május első vasárnapján tartjuk a Szent József búcsút és erre Mezőkövesdről is eljönnek a hívek. Számos esetben hívtam onnan papokat erre a jeles eseményre. Jéger atya több ízben is szolgált itt, de jöttek diakónusok is. nekem Mezőkövesd kedves város. Ezt az erősítette meg számomra, hogy a matyók eljöttek ide és lehajoltak elődeik történetéhez és az ittenieket a gyökerekhez visszavezették.

A vasárnapi misén **Maskara János** misézett.



Maskara János atya

Ritkán hallható artikulációval szólaltak meg az énekek, olyan volt minden, mintha már az égbe kapaszkodva emelkedtek a matyók. A végén elhangzott **Pázmándy László**nak a matyó visszatérés emlékére írott 172 soros verse. Ebből egy rövid illusztráció álljon most itt:

Pázmándy László

Árva Dólya

Kár a múltban mélyre ásni,
Bűnt és titkot megtalálni,
Mégis néha meg kell tenni,
Nem lehet mindent feledni....

Múltba ásott Matyó Dólya,
Sorsvert múltunk hordozója.
Föld utáni éhség vitte el,
Szülőföldről erős hittel.
'904-ben elődeink
Szép reménnyel indultak mind.
Csecsemőtől aggastyánig
Sok család ment el Dólyáig....

A román impérium alatt
A magyar ellenség maradt.
Duplán nehéz volt az élet
Hazát vesztett kisebbségnek...

Dólya nem vendég már nálunk,
Testvérünk és küzdő társunk...

A templom előtt egy csoportképre állt össze Dólya egy része. Senki sem sietett haza. Jó volt átérezni, hogy együtt vagyunk.

Egy évszázad távlatából is értelmezhető és értelmesen értékelhető, hogy a jelenlévők úgy őrzik atyáik elhatározását, hogy az nem volt és nem lett elutasított, hanem valami lehetőséget nyitó valami és sok kérdés, ami bennük megmaradt. Mert semmi nincs kőbe vésve. Ezért valósult meg a visszatérés és az Összetartozás katartikus élményének megvallása.

Molnár Tamás akadémikust idézem: „Itt én vagyok a tanú, mondhatnám, a koronatanú azzal, hogy én jöttem ide, tehát nekem ez az ország a szívemen van, és idegen, ezért mondhatnám, hogy jobban észreveszem azokat a dolgokat, amiket a bennszülöttek nem észlelnek”. Így történt, s ahogyan megtörtént, úgy írtam meg.

Sziki Károly

A magyarság kézfogása

A király gyakran érezte magát magányosnak, nem kívánta a földi létező társaságát. Szobájába zárkózva, vagy a bazilika oltáránál esengőn térdepelve égi támaszra vágyott, a teremő Istenre és annak angyalaira, szentjeire gondolva.

Gyermekei mind Boldogasszony mosolyát élvezik a mennyei királyságban, hitvесе, Gizella, aki évtizedek óta társa az uralkodásban oly távoli számára.

Annyira bajor és elszántan Rómahű keresztény,... a magyar nép iránti szeretetnek egyetlen rügye sem fedezhető fel lelkében. Udvara tele idegenekkel. Idegen emberek, idegen arcok, kiknek minden megnyilvánulásában a gyilkos ellenség démona kacag felé, az egyetlen igaz hit palástjába burkolózva.

Az egyetlen igaz hit!... A szeretet és megbocsájtás egyháza!... Ó jajj! Mennyi vér tapad hozzá!?

Mennyi szenvedés! Uram! Te nem akarhatod ezt! És mennyi vérnek kellett megtapadnia uralkodói kezemhez? Valóban ez lenne a te akaratom,...hogyan nemzetségem ily áldozatok árán hajtsa fejét szent kebledre? Nem Uram! Ezt nem te akarhatod! Mert megtettem mindent, amit Róma elvárt tőlem, és mégsem boldog a Turul nemzetség. Uruságom és népen ősi,... de Róma szemében pogány műveltségnek hódolt valaha. A szent hit figyelmeztető ösztökélésével igaz látásra kényszerítettem népem, úgy érzem nem sok sikerrel.

Ennek lett áldozata szeretett rokonom Koppány is,... hontalan zokogás rázza testét a királynak. Befelé sírt és mégis az égiek felé.

Koppány bátyám! Bocsásd meg mit ellened vétettem, népünk üdvéért tettem! Zokog a király, most már könnyekkel borítja be imára kulcsolt kezeit. Őszinte, tiszta érzéseit az égiek látják. Az oltár gyönyörű freskójáról Mária és égi fia nézi együtt érzően a megtört agg királyt.

Íne sírj, ne aggódj Vajk király népedért! Segítek rajtad! Ezt együtt kell megoldanunk! Nemes fa nemes gyümölcsöt terem. Csak munkálkodnunk kell a kártékony gyomok és az idegen érdeket képviselő mérgezően gyilkos ármány ellen. Ez nekünk közös feladatunk, csak maradjon meg ősi hited!

Boldogasszony! Segítsd magyarai népem! - a király az oltáron tündöklő Szűz Máriára, a megváltó Isten fiú szülőanyjára emelte megfáradt szemeit, áhítattal gyönyörködött a szentanya boldogító mosolyában.

Te lennél Boldogasszony,... csak római köntösbe öltöztetve? Magyarország égi jótévői,... segísetek! Mitévő legyenek!? - halk zokogás rázza meg a király testét. Talán mennybéli üzenet, talán csak egy hirtelen gondolat serkentette a királyt cselekvésre. Már tisztán látta, hogy mit kell tennie. Remegő kézzel vette elő palástja rejtékéből a kulcsot. Áhítat melegével illesztette bele az oltár alatt tündöklő aranyozott láda zárjába, majd felnyitotta annak tetejét, kiemelte belőle a koronát.

Vigyázon két tenyerébe fektette, s nehézkes mozdulattal térdelt le a oltárról rámosolygó Szent szűz elé.

Magyarok Nagyasszonya,... szépséges szűz Mária! Vigyázd te ezentúl népemet, hazánkat! Légy királynője és létének istápolója mikor mindenki megfélekedzik róla! Felajánlom neked a koronámat, s vele magyarai népemet, uruságomat! Legyen ezentúl a magyarai hon Mária királysága,... Regnum Marianum! Boldogasszony anyánk segíts bennünket, vigyázz reánk!

Szűzi tisztaságú, habosan fodros felhőbárákák úsznak méltóságteljesen a valótlannul kék végtelen égtengeren, ők a tanúi ezen történeteknek. Ők hallottak és láttak mindent. Bizony, látták azt is, hogy a bazilika oltár felőli szűk ablakán bíborarany fény tört be, egyenesen a Szent szűz festett képének fejére világítva, hol vakító szikrázásban a király látni vélte a koronát Mária homlokán.

A látomás megnyugtató mosollyal szenderíti el az uralkodót, álmot lát, testet, lelket gyönyörködő révedésben. Érzi a jótékony napsugár bársonyos simogatását arcán, kövérfüvet cirógató tündérszél, ezüst pityangok szárai hajladoznak bólogató bóbbitáikról pihék szakadnak le lágyan, s szállnak mindenfelé. Egyszer csak a végtelenből előbukkan fehér lova. Tudja, hogy föl kell rá szállnia, s meg is teszi, súlytalanul lendül nyeregbe, nekiindul, érzi, hogy lova tudja merre kell menni. Lassú ügetés után szabad vágta, a kiszélesedő végtelen táj egyre tisztább. Ragyogás veszi körül, jóleső mennybéli szeretetfény simogatja arcát. Lovasokat lát kik felé integetnek. Üdvözik őt. Legelőbb apját ismeri fel, milyen fiatal, és milyen délcegen szép! Köntöse aranyragyogású, fénylőn ékes a süvege. Mosollyal köszön felé.

Csak hogy hazataláltál! Üdvözöllek fiam!

Atyja körül a jól ismert arcok, Tonuzóba, Gyula, Ajtony, örömmosollyal tekintenek rá. Lothár püspök, édesanyja Sarolt, vala mint Vazul az öröm fényével üdvözi őt. Koppány horka léptet felé fénylován, mögötte ragyogásban tündöklő

családja, felesége és gyermekeik, a fényharcosok népes serege mind-mind szeretettel köszöntik a királyt.

Kedves István! Vajk öcsém, a földi utad immár megjártad és most megtértél az ősök országába!

Én félek az ősök országától Koppány bátyám!-rebegi halkan a király. Rettegek a büntetéstől mely rám vár.

Nagy bűnöket követtem el ellened és családot ellen is. De én csak nemzetem üdvéért,... Ne félj Vajk! Az ősök országában nincs okod félelemre, mert itt nincs büntetés. Itt a megvilágosodott lélek szeretet törvényi uralkodik. Ahogy világügyelő fiú,... vagy a keresztények Jézusa hirdeti.

Megbocsájtasz nekem, nincs büntetés?

Szeretlek István! Itt mindannyian szeretünk

mert a sötétségtől megszabadult lelked, immár az újjászülető fény világához tartozol. Szeretettel vártunk, Isten áldása legyen rajtad és nemzetünkön! Fogadd feléd nyújtott kezem, legyen ez a mozdulatunk követendő példa az utókor számára, hogy a Turul nemzettség örökéletű lehessen!

Vajk és Koppány kezet fog, a szeretet bíbor fénnel öleli körbe a két férfit. Egymás szemébe nézve, hangok nélkül szinte egyszerre mondják egymásnak fogadalmukat.

„Mi egy vérből valók vagyunk!” Szükségünk van egymásra, maradjon ez így az idők végezetéig.

Lukács Ernő

Szomolya mosolya

Ott ahol a fenségesen elterülő Alföld hódolattal borul a Bükk-hegység lábai előtt, ahol előbb virgonc dombok gondosan művelt oldalai támogatják a buja erdőkkel borított hegyeket, ott úgy érzem másabb a jó öreg nap mosolysugara is.

Másabb a levegő, bíboraranyban szikráznak a hófehér báránnyelűk az azúrkék égóceánon.

Az égbolt csodás urai a sólymok, sasok, a féktelen ölyvek jól érzik magukat ezen a vidéken, nem csoda, hisz amit ők ott fenn láthatnak az páratlan gyönyört nyújthat minden létezőnek.

Másabb errefelé a zsenge fű zöldje, a bokrok és a fák dús lombzata, csavargó patak partján a nyugalom békéje honol.

Fentről a hegyekből érkezik a Kánya patak, melynek folyása laposabb területre érve csendesen megnyugszik, édeni hangulatot keltve a csodásan dús növényzetű partjai környékén.

Vidám gyümölcsöskertek és szántóföldek szegélyezik a falut, mely szerényen húzódik meg ebben a mesés szépségű völgyben, otthont adva a szomolyai embereknek.

Becsületes, kemény munkával élik napjaikat az itt lakók, szeretik Szomolyát, szeretik a földet, értékelik a természet minden adományát, melyből boldogan megélhet az, aki nem rest.

A tatárveszedelem után népesedett be ez a táj, szorgalma munkával önmagát tartotta fenn évszázadok óta Szomolya.

Páratlan klíma táplálja a flórát és a faunát, és hirdeti ezt a tájat Bükkalját.

A cseresznye, a szőlő itt utánozhatatlan minőségben terem meg. Hírnevet hoztak a

történelem során Szomolyának eme nemes gyümölcsök, büszkeséget adva az itt élőknek.

Drága kincsei ezek ennek a vidéknek. Ugyan úgy, mint a híressé vált közete is mely régóta tartós építőanyag szerte a hazában. Tudást igényel a kő megmunkálása és ez a tudás messze földön híressé tette a szomolyai kőfaragók munkáit.

Nem csak hasznos épületek, de művészi alkotások is születtek szép számmal a mesterek kezei között. Faragott oszlopok, emlékművek, sírkövek, egyedi kerítések és szobrok bizonyítják ezt aényt.

A természet is alkotókedvét lelte Szomolyán. A település délnyugati határában, a Vén-hegy közelségében csodálatos kőképződménycsoport található, ők a kaptárkövek.

Mint oltalmazó védőbástyák, úgy sorakoznak ezek a monumentális csodakövek, ki tudja hány millió éve ezen a vidéken. Vannak, akik esküsznek rá, hogy ősi szakrális hely a Kaptárrét és a titokzatos Kaptárkövek környéke, spirituális feltöltődésre alkalmas szent hely.

Nekem egész Szomolya az, szeretek itt élni. Szomolya közepén található Római-katolikus templom tornya felkiáltó jelként magasodik az egek felé, hirdetve az egyetlen igazságot: „Ha Isten velünk, kicsoda ellenünk?” Ilyen környezetben magam is így érzek. Ajánlom mindenkinek, hogy hozzánk látogatva győződjön meg róla, hogy milyen Szomolya mosolya!

Lukács Ernő

Itt ringatták bölcsőm, itt születtem

Sorok és sorsok a jászói Mécs László szabadegyetemen.

Ez a szabadegyetem egy olyan hely, ahol az előadók és a hallgatók egymás szemébe nézve, tabuk nélkül beszélgetnek. A magyar lelkület, egymás **szeretete** és tisztelete az a tényező, amely összeköti az embereket, a rendezvény minden programja ennek jegyében zajlik.

Tulajdonképpen egy nagy keresztény magyar családot alkot a Mécs László Szabadegyetem közössége. (Oriskó Róbert)

A múlt héten zajlottak a **jászói 24. Mécs László Szabadegyetem** hét napig tartó eseményei.

Jászó Kassától 22 km-re nyugatra, a Kassai-medence délnyugati részén, a Bódva partján hosszan elnyúlva fekszik. Patinás és nagy **tiszteletnek** örvendő hely. A régészeti leletek tanúsága szerint Jászó területén már az őskorban is éltek emberek és azóta területe megszakításokkal lakott.

/Neve eredetileg a falu feletti **mészköhegy** a Jászói-kő neve lehetett. Más feltevés szerint a magyar jó (= folyó) és aszó (= száraz völgy) összetétele. A régészeti leletek tanúsága szerint Jászó területén már az őskorban is éltek emberek.

(Fényes Elek 1851-kiadott geográfiai szótárában így ír a faluról: „Jászó, (Jósz), magyar mv. Abauj vmegyében, Kassához nyugotra 5 órányira, a szomolnoki országutban, egy kies völgyben, a Bodva vize mellett. Lakja 1592 kath. Hajdan bányaváros volt, mint czimeréből (két keresztben álló **kalapács**) láthatni: most a praemonstrati szerzet gazdag prépostsága s hiteles levéltára ékesíti. A prépostsági két tornyos szentegyház, mind építési módjára, mind ékességére nézve egy a legjelesbek közül. Belső falai egészen fehér márványozottak; két oltára, az oltárok mellett álló **szent** képek, a szónok-szék, márványból készültek; a menyegzetest pompás festések ékesítik.

A szentegyháztól jobbra esik a préposti-lakás, balra zárda (klastrom), mellyben laknak a szerzet többi tagjai, kik egyébiránt mint kanonokok (Canonici regulares) tekintetnek, s Eximius czímmel tiszteltetnek. Fő alapítói ezen prépostságnak Kálmán s II. Béla voltak, s a hiteles levéltár most is egy a legnevezetesebbek közül való, ámbár IV. Béla alatt a tatároktól semmivé tétetett. Az idevaló hegyeken igen sok vörös és fejr, fekete és fejr, kék és fejr csikos márvány töretek, s helyben **asztalnak**, szobornak, oltárnak, sirkőnek dolgozzák fel; továbbá találattik itt számos mesterember, a vásárok pedig különösen

sertésre nézve nagy fontosságuk. F. u. a jászói prépostság, s feje egy uradalomnak. Ut. p. Meczenzéf.”/

24 éve folyamatosan rendezik meg itt a Mécs László Szabadegyetemet. Előadások voltak Esterházy Jánosról, a felvidéki magyarság mártírjáról; a százötven éves kassai ipariskoláról, a tábor névadójáról, az Államvédelmi Hatóság által üldözött Mécs Lászlóról; Takaró Mihály előadása a 100 éve elhunyt Gárdonyi Gézaról; Házy Erzsébetről; a magyar nyelv Trianon előtti és utáni helyzetéről; Körösi Csoma Sándor útjáról; a magyar nyelvű **lírai** nyelvemlékekről és Kecskeméti Kardok címmel filmvetítés.

Az itt megtartott rendezvényen immáron 23 éve jelen van mint vendég és aktív zenész **Daragó Károly** zeneművész, előadóművész is, aki ma már nélkülözhetetlen személyisége a tábornak. A hírek így szólnak: az **első napon fellépett Daragó Károly, a magyarországi Cserépfalui Zeneiskola igazgatója adott műsort a résztvevőknek.**

– Hogy éreztél magad? **Olajozottam** ment minden?

– Ha akarnám, sem tudnám kritikával illetni az itt töltött 7 napot. **Zborai Imre** volt a tábor mindenese és közben az előadások aktív résztvevője is. A másik nagyszívű és mozgatórugó, a szabadegyetem szóvivője **Mihályi Molnár László** volt, aki tanáremberként egy előadással is hozzájárult a rendezvény sikeréhez. A harmadik mozgatórugó **Bubenko György**, a Csemadok Kassa-környéki Területi Választmánya megbízott elnöke volt, aki az általa vezetett főszervező intézmény képviselőjeként vett részt a szabadegyetem apró mozzanataiban is.

– Kik voltak az előadók?

– A szabadegyetem pénteki és szombati előadói: **Dunajszky Géza, Mihályi Molnár László, Mács Ildikó** és **Oriskó Norbert** voltak.

– Milyen témában szólaltak meg?

– A pénteki nap **Dunajszky Géza** felvidéki tanár, karnagy, közíró előadásával indult, aki „Eduard Beneš sötét múltjának feketekönyve”-ként is jelentette meg a közelmúltban a **Felszántott tömegsírok** című könyvét, amelyben többek között a Ligetfaluban kivégzett magyar leventéknek is emléket állít.

– Ő az az író, aki az **elsők között hoz nyilvánosságra olyan tényeket, amelyek idáig kommunista és nacionalista tabunak számítottak, s evégett nem is tudtunk róluk.**

Az eltírt tömegsírokat ismerteti, azokat, amelyekről tudomásunk van, s amelyek közül még nem mindegyiket tárták fel, így a bennük nyugvó áldozatok száma is legfőlőbb csak taksálható. Mint mondta: Itt nem a háborúban elesett katonák nyugszanak, hanem közönséges gyilkosságok áldozatai. Az adatok rémisztőek! A tömeggyilkosságok már a háború befejezése után történtek, többségében etnikai alapon: „háborús bűnös” magyarokat és németeket gyilkoltak meg szabadon garázdálkodva minden bírósági ítélet nélkül. Egyértelműen népiirtásként határozom meg a Ligetfalun, illetve az akkori Csehszlovákia területén lévő, már békeidőben a csehszlovák hadsereg katonái által végrehajtott tömegmészárlásokat, egyéni kivégzéseket és halálra kínzásokat, amit a német és magyar etnikum kárára követtek el.

– Örömmel hallom, hogy pódiumra lépett **Mihályi Molnár László** is, aki a Mezőkövesden megjelent, **Sebe Imre** vállalkozó által életre hívott Amiért a harang szól című Trianon-faggató könyvben kiváló írással szerepel (Két pogány közt, reménységgel).

– Ő *Ha Luciferre bízánk a jövőt* címmel tartott előadást a magyar történelemtől, visszanyúlva Madách Imre gondolataihoz, áttanszformálta azokat a mába egy örök kérdést feszegetett a határainkhoz közel dülő háború kapcsán: miért támadják Magyarországot, amiért más úton jár, mint Európa legtöbb országa? Záró gondolatait így fogalmazta élesre: „*A hatalmi vágy a legveszedelmesebb, ami az egész sátáni rendszert mozgatja. Ne higgyük, hogy gyengék vagyunk, ha ezzel szemben nem veszünk fegyvert a kezünkbe. Ha lelkünk tisztaságát megőrizzük, azon ők nem tudnak uralkodni. Ezért tüzték a programjukra, hogy meg kell törni a keresztény hitet, és meg kell semmisíteni a nemzeti közösséghez való tartozás érzését. Akiben ez a két tulajdonság megvan, azt nem lehet Lucifer világának szolgájává tenni.*”

– Magvas, vitára is alkalmat adó gondolatok **szárnyaltak** magasra. De volt-e lehetőség a hozzászólásokra?

– A hozzászólások mindig a félreérthető tartalmak **tisztázására**, a jövőbeni közös feladatok számbavételére vonatkoztak.

– Ki szólalt még meg?

– A szombati nap záró előadásaként **Mács Ildikó**, kiváló írónk, Mács József lánya lépett a színre.

– Mit kell tudnunk **Mács Józsefről**?

– Felvidéki magyar író, publicista, szerkesztő, műfordító volt, a Magyar Művészeti Akadémia Irodalmi Tagozatának tagja. Regényeket, riport- és kisregényeket írt. Életének 85. évében csaknem negyedszáz könyvet írt a felvidéki magyar

paraszti világról. Drámaian rögzíti a magyarok kiszolgáltatottságát.

– Amely a nemzeti identitás elvesztésének tragikumáig vezetett el. Úgy gondolom, leánya ezt az értékrendet vallva édesapja nyomdokain halad.

– Így igaz. Ő a miskolci székhelyű Felvidéki Házat irányítja és a Felvidéken élő magyarság értékeinek az egységes **magyar** nemzeti értéktárba való beilleszkedéséhez nyújt segítséget.

– Ez egy komoly küldetés!

– Ezt az önként vállalt, édesapjától vett örökséget és küldetést kiváló programokkal, kulturális, oktatási, gazdasági, turisztikai projekteken keresztül valósítja meg. Ezt elemezte, s a **hogyan** mutatta be. Előadása után autóbusszal szálltunk és ellátogattunk a Szepsi városában található Boldog Salkaházi Sára Egyházi Iskolaközpontba, melynek homlokzatán a magyar zászló is ott leng.

– Ez különös példa, mert nagyon sok intézményben a padláson porosodnak lobogóink. A Jövőért Alapítvány által megálmodott, felépített és tulajdonában lévő épületkomplexum átadásáról március végén már hírt adtak.

– Az intézmény igazgatója, Nagy István, erről is beszélt, hogy a tanintézmény egyeurós bérleti díjért vette birtokába az ingatlant, mely 400 diák befogadására alkalmas óvoda, alapiskola és gimnázium. Az óvodások szeptemberben veszik birtokukba az épületet. A sok nehézség, bizonytalanság, kételkedés ellenére ma egy erős, lélekben és lélekszámban egyaránt növekvő intézményt tudhatnak a magukénak. Jó lenne, ha ez a csoda erőt és hitet adna, és biztosítaná a szülőföldön való megmaradást, boldogulást és fejlődést.

– **Lélekerősítő** utatok, gondolom, ezzel nem ért véget.

– Templomokat látogattunk sorra, s eljutottunk Bodollóra, Tornára, Restére és **Makrancra**. Egyházi méltóságok fogadtak bennünket, és mindenütt felcsendült a buszunkkal utazó Gaudium zenekar egy-egy dala. Visszaérve, a jászóvári apátsági templomban, ez a négy zenész adott csodálatos koncertet.

– A szellemi feltöltődés után gondolom, hogy este megnyíltak a boros palackok is.

– Este oda illő zene mellett először a szepsi Bonum Vinum Borház mutatta be borait, mégpedig úgy, hogy a bogácsi borlovagok képviselőjében barátommal, Dobos László szepsi borlovaggal, valamint Dobos Zoltánnal, a szepsi Bonum Vinum **Borház** képviselőjével álltam a vendégek elé. Egyébként már a nyitónapon is volt egy borkóstoló, akkor a bükkaljai borokat mutattuk be a Szent Márton Borlovagrend nevében.

– És ezzel **még** nem volt vége...

– Másnap, ahogy errefelé szokás, trombitaszóra ébredtünk, majd sor került *Oriskó Róbert: A természet vadvirága* című **Petőfi**-kötetének bemutatójára.

– A kötet megjelenését 2020-ban még Durai Miklós méltatta. Úgy gondolom, ez a könyv vitára ad alkalmat, hiszen van egy kisebbség, amely úgy gondolja, hogy Petőfi **Szibériában** oroszul írdogált.

– A Petőfi-program előadójaként Oriskó Róbert annak a véleménynek adott hangot, hogy az, ami történik a Szibériából hazahozott csontok esetében, a tudományosság **megcsúfolása**, hiszen már több, mint 30 éve kezdődött az a történet, amely máig sem lett egyértelműen tisztázva.

– Hogyan zárult ez a 4 nap?

– A 24. Mécs László Szabadegyetem hagyományosan a jászóvári **apátsági** templomban tartott vasárnapi ünnepi szentmisével zárult.

– Komoly szellemi műhely alakult ki, amely hagyományt teremtett. Mikor még a cserépfalui székhelyű Hórvölgye Alapfokú Művészeti Iskola igazgatójaként dákjaiddal is megjelentél, ők pedig viszonzták a látogatást. Bogácson példaadó fő rendezvény volt ez **20** éven keresztül. Mi lesz a folytatás? Ott leszel a 25. találkozón is?

– Igen, ott leszek és bemutatom a **bükkaljai** borokat. A zenés ébresztőket trombitával, az alkalmi tárogatós szolgáltatokat és a harmonikás mulatós alkalmakat is örömmel vállalom, így magyar zeneszóval színesebb lesz a jászói Szabadegyetem.

Szíki Károly

Túl a hídon

Attól tartok, nem hiszi el nekem a kedves olvasó ezt a kis történetet. Pedig ne lássam meg a holnapi napot, ha nem az igazat mondom.

Az októberi forradalom évfordulójára készülő beszédem szövegét csiszolgattam, mikor kinéztem az ablakon, az előttünk elterülő panorámás Beacon Hill Parkra. Aki járt már itt, Victoriában, megerősítheti, hogy van ebben a száz holdas, egzotikus, mesterséges tavakkal, sétányokkal, bokrokkal, fákkal borított parkban egy domb, annak tetején az Olympic-hegységre átnéző, húszméter magas zászlórúd, rajta a juharfás nemzeti zászló.

Élvezetet jelent számomra ez a békés táj. A csendes-óceáni örökös szélben lengedező zászló látványa jó érzést, nyugalmat kelt az emberben, amikor napközben, egy jól végződött munka tudatában elmélázik a régi emlékek, a beteljesült vagy megvalósításra váró vágyak felett. Most azonban különlegesnek tűnt a lobogó.

Színtévesztő vagyok, mégis, furcsának tűnt a zászló. Kékesszürke szín virított a közepén.

– *Milyen színe van a juharfa levelének a kanadai zászló közepén?* - kérdeztem a feleségemet.

Mondja, hogy milyen.

– *Az a levél nem piros* - mutatok feléje határozatlanul.

– *Hát neked nem is* - tréfálkozik. Már tudja rólam, hogy nem ismerem fel a piros és zöld színeket.

Fogom a távcsövet, élesre állítva nézem a zászlót. Mutatom neki is. Marie is nézi. Csakugyan, nem piros az! Akkor jövünk rá, hogy a

zászló közepén hatalmas lyuk van. Azon keresztül szűrődik át az égbolt kékes-szürke háttere.

El lehet képzelni a megdöbbenésemet. Már hónapok óta az októberi forradalom emléke jár az eszemben, melynek egyik maradandó szimbóluma a lyukas magyar zászló. Lyukas zászlók lengtek az ablakokban. Lyukas zászlók alatt meneteltünk a főváros utcáin. S most itt is, lyukas kanadai zászló lengedezik a szélben.

Méghogy szél! Két nappal ezelőtt dühöngő orkán volt ez. Marine-bomb-nak nevezik az ilyen a meteorológusok. Végtelen nagy pusztítást vitt végbe. Megingatta a magas épületeket, kidöntötte az öreg Gerry-tölgyfákat, megtépázta a rododendrom bokrokat, elszaggatta az út menti villanyvezetéseket.

Telefonálok Benkő Géza soproni erdőmérnök barátomnak. Neki összeköttetései vannak a városi hivatalnál. Bizonyára az ő közbenjárására tűzték ki a forradalmunk emlékéül a lyukas zászlót.

Nem, Gézának nincs tudomása róla.

– *Adná az Isten, hogy ilyen nagy befolyásom lenne itt!* - mondja sóhajtva.

Hívom dr. Szamecz Katalint, a Társaskör elnökét. Neki a tartománynál van ismeretsége. Biztos ő járta ki ezt a megtisztelő intézkedést.

Ez érthető is! A viktóriai hivatalnokok talán most akarják jóvátenni régi mulasztásukat. Az történt, hogy a város magyarjai tíz évvel azelőtt összegyűjtöttek egy szép emlékműre való, s a Beacon Hill Parkban szerették volna elhelyezni a szobrot. Az akkori polgármesternő, később

a tartományi, erősen baloldali kormánypárt képviselője, megtagadta rá az engedélyt. Sok utánajárással a szomszédos Saanich kisváros adott helyet az emlékműnek. Oda járunk ma is, hálánkat és tiszteletünket leróni a forradalom hőseinek.

- *Nem, nem tudunk a helyi lyukas zászlóról* - mondja Katalin.

Visszatértem az ünnepi beszédemhez. Éppen a vancouveri Metzger Frigyes nagytiszteletes szerepét ismertettem, aki a forradalom alatt felekezeti és állami megbízatással Vancouverból Bécsbe utazott, s a népes táborokat járva, négyezer magyar menekültet jegyzett elő a Kanadába való beutazásra. A tél közepén két hajó magyarral tért vissza.

De nem fog a nyugalom. A lyukas zászló végére kell járnom. Felhívom a városi parkhivatalt.

- *Yes, yes, Mr. Miska* - köszönt az udvarias parkőr. - *Telefonáltak már ezzel kapcsolatban mások is. A helyzet az, hogy a zászlót a vihar rongálta meg.* Hihetetlen, kérem, teljesen hihetetlen. Ilyen furcsa eset még nem történt a város életében, hogy az erős, műszálas anyagból készült lobogó közepét a szél kitepte volna.

Hát nem is. Volt már eset arra ittlétünk óta, hogy a szél fodrosra tépte a lobogót. De hogy a juharfa levelet kitepte volna a zászló közepéből, anélkül, hogy a széle megsérült volna, ilyet elképzelni sem lehetett.

S ekkor végre leesett a tantusz, ahogy azt otthon szoktuk mondani. A Mindenség Ura

annak bizonyosságául küldhette a Vancouver-szigetre a pusztító vihart, át a Juan de Fuca tengersizoron, hogy kilyukassza a város zászlaját, emlékeztetésül arra, hogy sok évvel azelőtt ilyen lyukas zászlók alatt indult harcba egy távoli kis nép a szabadságáért. A szabadságért, amit Kanadában olyan természetesnek lehet venni, hogy szóra sem méltatják.

Elkészült az utolsó javítgatás is az ünnepi beszédemen. Vasárnap reggel hajóval Vancouverbe utaztam, ahol a Magyar Házban előljáróban elmondtam a fenti történetet. A hajó ablakából a nyugalmas tengert szemlélve, a a cinikus gondolatom támadt, hogy a dühöngő orkánt Japánból küldhették. Mert tudva lévő, hogy azok a kedves ferdeszeműek mindig is nagy szeretettel ragaszkodtak magyar testvérekhez.

(Miska János a Szabolcs-Szatmár- Bereg megyei Nyírbélteken született 1932-ben. Az 56-os forradalomban, mint diák aktívan részt vett, annak leverését követően menekülnie kellett. Kanadában telepedett le, ahol befejezte egyetemi tanulmányait. Író, irodalomtörténész volt egész aktív életében. Szervezte a kanadai magyarok kulturális életét, őrizte a nyelvet. A kanadai állam is elismerte díjakkal ezen szervező tevékenységét. Kettős állampolgárként jelenleg Budapesten él és folytatja kulturális könyvkiadói tevékenységét.)

Miska János

dr. Pázmándy László

Andau-i híd - 1956

A rabság és szabadság között,
A remény odaköltözött.
Menekülők útja lett a híd,
Mégis, majd megszakadt a szív.

Egy hajnalt siratva mentek,
Az otthontalan ismeretlennek.
Poggyászukban nem fért el a múlt,
Mi fontos volt, minden kiszorult.

Vitték a kölcsönkapott időt,
Mint titokzatos hírvivők.
A szabadság fénye ott maradt,
Átrajzolta az arcokat.

Sokukhoz hűtlen lett a remény,
A világ messzi szegletén.
S látták a sötét köpeny árnyát,
Az idő ravatalánál.

Elcsendesültek a szirének,
Magány kódébe semmi nézett.
Vágyott haza nem volt elérhető,
S tévutakra hullt a sós eső.

Mementó már az Andau-i híd,
Távolból feledni nem segít.
A kinyitott kaput bezárta,
S beköltözött a hallgatásba.

Rég járt vidék, szaggatott fénye,
Tábortűz, erdők sötétje.
A híd a menekülők szemében,
Ott maradt, - szívük börtönében.

A Remény Virága

Szűzies, lenge hólepel zuhant az érintetlen tájra. Madár nem rebbent, az alvó fák ágain ezüst koronákként dideregtek a ritkásan szálló hópihék. harapni lehetett a csendet, mely puha bagolyszárnyként lopakodott ráterülni az erdőre.

Mégis, valami megtörte a néma fehérséget! Lábnymok! Emberi lábnymok! Annak kicsik! Gyerekek jártak itt? Az egyik nyom kicsit előbb járt, kisfiúé lehet, úgy a taposásból látni. A másik egy lánykéé, mert kis sarka van és aprók a léptei. Ahol a hólepel vastaggá növekszik előretör a nagyobbacska nyom, húzza, vonszolja kis sarkocskását, majd összegabalyodnak, két test nyoma hengergőzik, porlik a friss hó alattuk.

Miért nem visonganak, kacagnak, mert a gyermekek hancúrozása mindig hangos, már-már fülsiketítő? Most a nyomok egymás mellett haladnak, szép katonásan, egész addig, míg egy nagyon nagy házhoz érnek. Rajta az írás:

Körzeti Iskola A kislány leporolja a havat a csizmácska fölött végződő bundácskáról, piros sapkája alól kigöndörödik szöszeke fürtös copfja, búzavirágké szemeivel huncut, bátorító mosolyt küld hótaposós párjának és belibben az első osztályosok tantermébe.

A kissé otromba nemezcizmákról hólé csöpög a padlóra, az álmodozó kék szemek megpihennek a becsukódó ajtón, várva, hogy kinyíljon e újra?

És valóban! Az a kis huncut kidugja a fejét és úgy mosolyog, mint az angyalok. - Jövök! - Jövök, tudod, a szünetben! -

Hosszú az óra, nagyon hosszú! Jöjjön már az a csengőszó és fussunk arra a ligetes részre, ahol megbújhatunk a sűrűben, hogy a tanárnő szemei elől védve legyünk. Mert azok a szemek nem csak mosolyogni tudnak! Tekintetét belénkfúrja, kiszimatolja legtitkosabb gondolatainkat. Aztán szemlesütve várjuk a büntetést. A legnagyobb bűn, hogy beszéltünk egymással, pedig azt a lányka szülei megtiltották! - Igaz, rokonok vagyunk, de az a fiú nem a mi fajtánk, meg ne halljuk, hogy szóba álltál vele, mert akkor iskolába sem mehetsz többé!

Csengettek! Gyorsan, gyorsan a cserjék alá! Mire a tanárnő összeszedte naplóját, szemüvegét, amely mögé bújtatja „mindent látó szemeit”, kajánul villant össze a két szempár.

- Nézd, milyen friss, ropogós kenyeret kaptam uzsonnára, mellé kolbász és uborkakarikák! Nekem úgyis sok, te pedig mindig éhes vagy, nálatok több az éhes száj, kevesebb az enivaló. Mamácska majd örül, hogy az utolsó morzsáig elfogyott az uzsonnám, látszik is milyen szépen

gömbölyödik az arcom!

- Milyen rövid egy óráközi szünet! Töröld meg a szád, aztán fuss, surranj be az osztályterembe, megyek én is utánad. S a lányka gyors léptekkel közelítette meg az iskola sarkát, majd fejcskáját büszkén feltartva bevonult az osztályterembe, ahol a fekete keret mögött az a két félelmetes, óriás szem végigmérte tetőtől talpig.

Hosszú hónapok teltek el, a hó meleg párává vált, a házak fölött fecskerajok cikáztak, az iskola bezárt, a gyerekek szétrajzoltak.

Az egyik faluszéli ház udvarán vidám futkározás, kacagás gyöngyözött, amit a szomszédban élő, magányos, testvérek nélkül növekedő lányka irigykedve nézett, míg édesanyja be nem parancsolta a szobába. - Nehogy szóba állj ezekkel a gyerekekkel! Te csak olvass, tanulj, neked az a dolgod! -

Egy verőfényes nyári napon fülsüketítő zaj törte meg a falucska csendjét! - Légiriadó! Légiriadó! Mindenki menjen az óvóhelyre! - Futottak az aprócska lábak, nagymamák és nagypapák húzták magukkal a kicsinyeket! Ők már átéltek ilyet, tudták, futni kell az életükért!

Egy esőcsepepgős reggelen szembetalálkozott a két gyermek édesanyja. - A maga férjét is elvitték? - Megállt! Szemét lesütötte. Válaszoljon? Nehezen törtek elő szájából a szavak - El! Már két hete nem kaptam hírt felőle! -

- Az enyémet is! Agyerekeknek nagyon hiányzik! - Életükben ennyit soha nem beszéltek egymással. Szorosabbra kötötték fejükön a kendőt, így kicsit tompult a becsapódó lövések zaja, az ágyúzás messzibbről hallatszott, pedig jaj! A torkolattüzek ott lobogtak kőhajításnyira tőlük!

Alig telt el egy-két nap és újra vijjogott a sziréna. A hevenyészett óvóhelyen egymás közelébe került a két család. A leányka fülét befogta, fejét pokrócok alá dugva rettegett a félelemtől. Nem szóltak. Kidugták a kezüket és egymásba kapaszkodtak, mint két egymásba csavarodó fagyökér.

Csatt!!! Törmelékek hullottak az arcokba, por, hamu és füst borított be mindent. Leszakadt gerendák torlaszolták el a kivezető lépcsőt, sötét csend ült

meg mindent. A fiúcska felocsúdott, majd édesanyja és testvérei is rémülten szölongatták egymást. Mind megvoltak! Ahogy a por elült, két gerenda közt az ég kis darabkája mintha mosolygott volna, ott a menekülés!

Tégladarabok hullottak a fejére, de csak mászott, kapaszkodott a fény felé, teste megfeszült,

minden erejét összeszedte, hogy kibújjon a szűk nyíláson, amin édesanyja és testvérei is előkerültek. Amerre szétnézett, égő, üszkös gerendák, füst, por és romok heverték, a levegő szúrta a mellét minden légvételkor. - A többiek, hol vannak a többiek? A szomszédaink? Erejüket megszázsorozva húzták, kaparták a még izzó, töredezett deszkákat, omló vakolatdarabokat. Egy félrelökött kődarab alól emberi ujjak, mint madárkarmok görbültek elő! - Nem, ez nem az ő keze, az sokkal finomabb és kisebbek az ujjai! Kié lehet? -

A semmiből hirtelen katonacsizmák trappolása hallatszott, vezényszavak hangzottak. - Ott - ott - még élő emberek lehetnek! Gyorsabban! És a harcosok hang nélkül engedelmeskedtek! Gyalogsági ásókkal és pusztá kézzel tágitották a nyílást, ahonnan a szomszédasszony már élettelen, de még meleg testét emelték ki.

- A fiúcska szívét jeges dermedés szorította meg! Csak nem ő is ottveszett? -Nyújtsd a kezéd, itt vagyok! Még egy kicsit, fogd erősen, húzlak, lépjél egyet, csak egyet, akard!!

Megmarkolta a kis kezét, érezte, hogy ő is kapaszkodik. Magában csak azon imádkozott, nehogy rá zuhanjon valami törmelék, ami megmozdulhat fölötte! Testvérei is segítették, óvatosan fogták, leültették egy gerendára, ami valaha a tetőt tartotta.

Mégis vigyázatlanok voltak, mert a nagy sietségben nem takarták le Mamácska holttestét, akinek szeme a távolba meredt, mint a párját kereső galamb, akinek lelke már régen a mennyekben száll.

A gyermek nem mozdult többé, tudata valahol messzire keringett, ahol Mamácska és Apácska ölelte őt, mikor közük furakodott pici lányként. Most nem szóltak hozzá, mindketten hidegen pihentek, mozdulatlanul. Hiába szölongatta őket, nem feleltek. Valaki újra megfogta a kezét, ez a fogás olyan ismerős, olyan jó és meleg, ő az: Vova!

- Lénocska! Lénocska! Add a kezéd, odavezetlek, fogd meg! Érzed? Most nézz oda! Erősen nézz oda! Ott, ott a kormos fűben, látod? Egy virág, egy kék virág! Egy élő, kék virág! Simogasd meg! -

- Látom, Vova! A mi virágunk!

- Élek! Élünk!!! Ez a mi virágunk, Vova! A remény virága!!

Mögöttük a távolodó katonacsizmák halkuló, csendesedő léptei hallatszottak.

Lukács Ernő

A világ közepe

Ott élek, hol az Alföld
csókolja a Bükk lábát.
ahol a nap bíborban
énekli szép imáját,
reggelét megköszönve
éjjeli álmát nem feledte.
Itt élek én Szomolyán,
itt a világ bölcsője

Ősi Kaptárköveink
mint oltalmazó bástyák.
Cseresznyefalva nyugalmát
féltőn, óvva vigyázzák.
Szomolyai templom tornya
a büszke útjelző,
hirdeti mindenkinek,
velünk van a teremő.

Madárdallal Gyűr oldala
köszönti az új napot,
mely Isten mosolyával
mindenkinek felragyog.
Mosolysugár ereje
itt tör fel a hegyekbe,
ébredez Szomolya,
ez a szívem szerelme

Cseresznye virágával
tündérkert lett a Vén-hegy.
Kicsiny falum, Szomolya
illatszirmokkal ébredj!
Itt a világ gyönyöre,
Bükkaljának gyöngyszeme!
Szép vagy nekem Szomolya
testem lelkem otthona.

Büszke fenyves hús tövén
a Nagyvölgy-tető integet.
Szabadságot hirdetvén
üdvözlí a kék eget.
Odébb dús szőlő virít
fegyelmes sorba szedve,
Istenemre esküszöm,
ez a világ szívtere!

Dr. Árvai Judit

Vízimalmok a Kácsi-patak mentén 2. rész

- avagy egy darabka történelem

Eredetileg a **KECSKEKŐI** malommal kezdtük volna a második részt, de közben rábukkantunk az alábbi újságcikkre, melyet eredeti formában, változtatlanul közlünk.:

Ha-e cikkről "lefejtjük" a politikát és néhány pontatlanságot, akkor azt láthatjuk, hogy **66** évvel ezelőtt is az energia és a víz foglalkoztatta az embereket, már akkor is nagy problémát okozott a mindennapi életükben.

Fel kellene használni a Kácsi-patak erejét !

A Miskolc—budapesti főútvonaltól 11 kilométerre, hegyek és dombok övezte völgyben fekszik Kács, ez a Borsod megyei kis falu. Valóban kicsi, talán a másfél-ezeret sem éri el az itt lakók száma. A községet sebes járású patak szeli ketté, a Kácsi-patak.

Régen éppen ez a patak tette nevezetessé Kácsot, mert a messzi környékből is idejöttek örletni az emberek. A malmok gazdái alaposan meg is szedték magukat. Egyetlen esztendőben például — a helybeli Új Barázda Tsz tulajdonát képező, már nem működő malom — közel 800 mázsa gabonát szerzett tulajdonosainak. Ma azonban a négy vízimalom közül csak kettő dolgozik.

a másik kettőt teljesen leszerelték.

Bár ezt sem valami jó szemmel nézték a falusiak, de ezzel még valahogyan megbékültek. Nem ez fáj nekik, hanem az, hogy még mindig petróleumlámpa fényénél kell vakoskodniok.

— Ez érthető is, mert elfolyik a drága „fehér szén” — a Kácsi-patak vize — kellő hasznosítás nélkül. Pedig ha ezt felhasználhatnánk, sutba kerülne a petróleumlámpások, minden házban villany égne. Ezt szeretnénk mi, ezt kértük olyan sokszor — mondja idős Barta Antalné, a község párttitkára. Olyan szakszerűen magyarázza tovább a kis villanytelep felépítésének lehetőségét, mint aki régen ismeri a falut, a patakot:

— Szerintünk ha a patakon kis erőművet létesítenénk, nemcsak a mi falunkat láthatnánk el árammal, hanem egyéb célra is adhatnánk villamosenergiát. A legnagyobb esési szintje 9 méter, de igen nagy erőt jelent a másik három vízlépcső is. Egyik sem kisebb 5 méternél. Attól nem kell félni, hogy elapad a Kácsi-patak vize, mert amióta ismerjük, nem tapasztaltuk, hogy csökkent volna. Nagyon szeretnénk, ha a fűrészgép és a malmok hengerzékeinek meghajtása mellett fényt is adna ez a patak. Ez a mi kívánságunk.

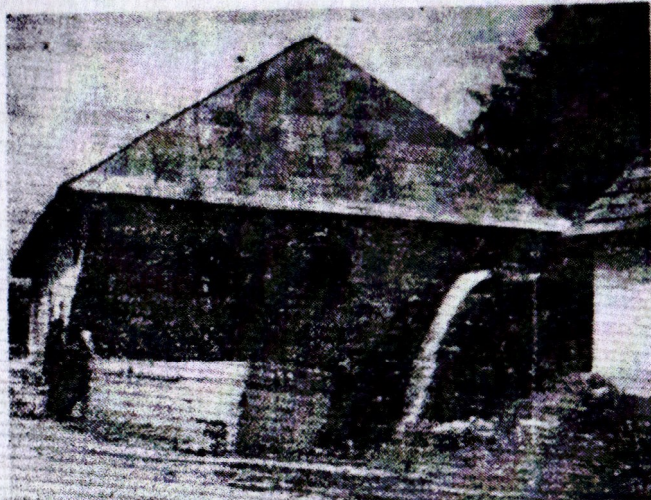
Végül elmondja idős Barta Antalné, honnét ismeri ennire a patakot, a malmot. A férje 37 évig dolgozott molnárszékésként az egyik vízimalomban.

Egész biztos, nem a kácsiak állnak egyedül ilyen kívánsággal.

Máshol is vannak hasonló lehetőségek.

talán még nagyobbak is. Második öt éves tervünk irányelvei számolnak is ezekkel, de — véleményünk szerint — elég szűkmérkűen. Ha az összes megtermelt villamosenergia-mennyiséget nézzük, ebből a vízierőművek 1960-ban is nagyon keveset szolgáltatnak, nem egészen 2 százalékot. Kevés nagyon ez az arány!

Az igaz, hogy nem olcsó dolog egy vízierőmű fel-



Ez a vízimalom régebben áramot is termelt

építése. De az is igaz, hogy fűtőanyagok dolgában nem vagyunk valami gazdagok, és a meglevő készletekből, a folyamatos termelésből mind nagyobb mennyiséget kíván a rohamléptekben fejlődő vegyiparunk.

Ezért nagyon hasznos lenne, ha a villamosenergia-ipari beruházásokból és egyéb pénzüsségekből többet fordítanánk kisebb és közepes nagyságú vízierőművek felépítésére, a helyi erőforrások kihasználására.

Az is jó megoldás lenne, ha egyes termelőszövetkezeti és állami gazdaságok a maguk erejéből — és ha kell, bizonyos állami támogatással — saját áramellátásuk céljából hasznosíthatnák a kisebb folyók és patakok vizét. Ugyanekkor a gépipar tervét úgy kellene módosítani, hogy az ilyen törpe, illetve közepes erőműveket elláthassa a legkorszerűbb turbinákkal és más gépi berendezésekkel.

Ha nagyobb mértékben látnánk hozzá a vízi energiaforrások kihasználásához, ezzel nemcsak azt érnénk el, hogy olcsóbb villamosenergiát adhatnánk, hanem azt is, hogy

jelentősen tehermentesítenénk fűtőanyag-kitermelő inarunkat.

Így hamarabb jutna villanyfényhez Kács is, és a többi hozzá hasonló község, több gépet hajthatnánk meg elektromos árammal a termelőszövetkezetekben és állami gazdaságokban.

M. J.

2. KECSKEKŐ MALOM

A forrás után a 2. volt. Ez volt a legnagyobb teljesítményű malom, melynek egyedül voltak porcelán őrlőhengerei.

A levéltári adatok szerint 1872-73 építették, nagy valószínűséggel idősebb Szalay Pál volt az építtető. 1948-ig működött, utána lebontották, csak a "vízesés" maradt fenn évtizedekig és mellette az épület és a magtár.

Idősebb Szalay Pál, ifjú Szalay Pál, ifjabb Szalay Pál, és Szalay István voltak a tulajdonosai. Több generáción keresztül!

A fentebb idézett újságcikk, erre a malomra utalt, mikor a **800 q**-ás éves gabona bérletről írt.

Ifjabb Szalay Pál földbirtokos és bérlő volt, mely a gazdacímtár adatai alapján, az **1900**-as kiadás szerint, **1335 hk**-on gazdálkodott és **1073 korona, 90 fillér** adót fizetett (Borsod Megyei Hivatalos értesítője). Ezek alapján **Gróf Péchy és Bárány Bottlik** után ő következett a földbirtok mérete alapján!

Szalay Pál és fiai összesen **3** malomnak voltak a tulajdonosai. **Szalay Pál** a közéletben is igyekezett szerepet vállalni:

- Így **1909**-ben, **Mezőkövesdi** kerületben, függetlenségi programmal indult országgyűlési képviselői választáson.

- **1923**-ban, **Kácson** az újonnan alakult **Hangya szövetkezet** **5** tagú igazgatóságának tagja.

- Szintén **1923**-ban, a **Borsod Megyei Molnárszövetség** választmányi tagja.

Talán a malom nagysága, tulajdonosainak szerepvállalása, birtokuk mérete ad magyarázatot arra, hogy **Kácson** ez volt az első malom **1945** után, melyet államosították és főleg arra, hogy le is bontották. A többi még évekig működhetett és működött.

Végezetül álljon itt egy rövid családfa, azon **Szalay-okról** (főleg a **Pálokról**), akikről az előbbieken írtunk:

1. Idősebb Szalay Pál (1833-1903): Középbirtokos

- előtte vélhetően ő volt a malmok építtetője, mivel a terület, a Kecske tulajdonosa volt.

- Felesége: **Stéger Magdolna (1836-)**

- Ő állította feleségével **Stéger Magdolnával** **1900**-ban **Kácson** a **Dózsa György út** és a **Fő út** kereszteződésében lévő kőkeresztet, mely felújítva, ma is nagyon szép.



2. ifjú Szalay Pál (1865-1919) földbirtokos

- Ő szerepel a földbirtokosok és adófizetők listáján.
- Első felesége **Schusselka Gizella (1864-1893)**, a **gyertyánvölgyi** üveggyáros lánya, aki **3** gyermekük születésekor meghalt.

- Második felesége **Szitárcsik Mária (1883-1945)** **Mezőnagymihályi** molnár lánya. **1900**-ban volt az esküvőjük **Mezőkeresztesen**. **5** gyermekük született.

- Ő volt aki indult országgyűlési választáson **1909**-ben **Mezőkövesden**.

3. Ifjabb Szalay Pál (1888-1968) földbirtokos

- Ifjú Szalay Pál első házasságából született

- **1923**-ban: **Kácsi Hangya Szövetkezet**

- **1923**-ban **Molnár szövetség**

- Felesége: **Jezovics Mária (1902-2000)**

4. Szalay István (1903-1955)

- Ifjú Szalay Pál első házasságából született

- Felesége: **Hauptfogel Erzsébet**

- altiszt, **1940**-től (Földmívelési Értesítő)

3. KISMALOM

1872-1873 építésének éve. Ez a malom a **3.** a forrás után, nagyon közel a másodikhoz a **Kecskekői malomhoz**. Mivel eredetileg ez is **Szalay** tulajdon volt és az építési évük is megegyezik, nagy a valószínűsége, hogy a **Szalay** család építette, építtethette.

Tulajdonosok:

1. Idősebb Szalai Pál **1873**

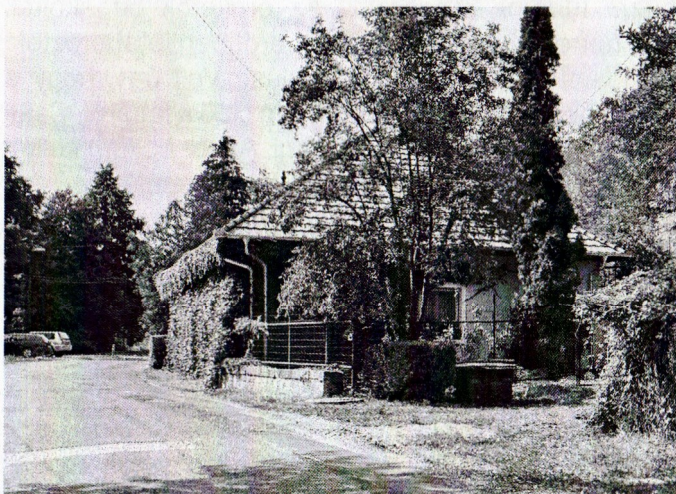
2. Budai György **1889**

3. Szalay István **1931** - ifjabb Szalai Pál fia

4. Bodnár Lajos **1930**-as években vette meg.

Budai György neve, mint tulajdonos, **1889** évi május **16**-ai, **Kácsot - Tibolddarócot** ért ritka nagy veszedelem, katasztrófa kapcsán említette meg a "**BORSOD MISKOLCI ÉRTESÍTŐ**".

A tudósítás szerint, tojásnagyságú jéggel kísért, óriási felhőszakadás szakadt a **Kácsot** övező erdőkre. Ennek következtében, a fürdő felül óriási erővel zúdult le a víz, törmeléket, gyökerestől fákat



sodort magával. Vadul, megállíthatatlanul zúdult.

Először a fürdő úgynevezett **Teréz-lakát** semmisítette meg, lakóházakat sodort el, majd **"Kácsról"** a romboló elem egyenesen **Tibolddaróc** községének tört, útjában megsemmisítvén a **Budai György** tulajdonát képező úgynevezett **Kismalmot**."

Sajnos sok ember áldozatot követelt. Nagyon sok tetemet csak napok múlva találtak meg. A **Kácsi** bútorokat **Mezőnagymihályról** szedték össze. Sok házat, gazdasági épületet megrongált, vagy teljesen romba döntött. A malom utolsó molnára **Bodnár Lajos** volt, aki a 1930-as években **29 000 pengőért** vette meg **Szalay Istvántól**.

Bodnár Lajos Sályból jött, ahol uradalmi molnárként dolgozott. Dédapjáról, nagyapjáról,



apjáról szállt rá a vízimolnárság tudománya.

Egy akác és egy fenyőerdő árnyékában, szemben a **Vár-heggyel**, húzódott meg a malom. A malom ajtajának volt egy érdekessége, tele volt belevéssett évszámokkal. Ezt az öröktetők hagyták maguk után memoárként.

1978 nyarán, a hajdan volt molnárné, **Ilonka** néni így emlékezett, a **Déli Hírlapnak**, az elmúlt időről:

"Cserépfalváról, Cserépváraljáról" jöttek az emberek. De jártak ide az **Alföldről**, meg a **Tiszántúlról** is. Sok volt a munka, sorba kellett állni. Egy nap **24** órából állt, s **hat-nyolc** mázsa búzát tudtunk megőrizni. Az öröktetők bepakoltak egy hétre való ételmezt is, s az erdőben letáboroztak. Ez jelentette akkor a kirándulást. Volt úgy, hogy a férjemnek egy hétig se került le a cipő a lábáról. Csak úgy ledült, egy kicsit szundítani. Akkor nekem kellett felönteni a garatra, megügyelni a szerelékekre."

"A tsz-ben még **13** évet szolgált az öreg vízimalom és a molnára. Aztán mindkettő nyugdíjba mentek. A portáltól, a fenyveserdőtől, a hatalmas diófáktól, a szilvafás kerttől, s a vízimolnárság emlékétől **Bodnár Lajos** bácsi soha nem akart megválni. A tavaszon temették... **Ilonka** néni viszont nem akar már egyedül maradni a falu szélén."

Akkor **180 000 Ft-ért** árulták. Hosszas hányattatás

után, mára az épület szépen, ízlésesen felújítva, bekerítve, borostyánnal felfuttatva és gondozva, családi házként szolgál-eredeti helyén! Nagyon szép és gesztus értékű, hogy a malom, eredeti ajtaját is meghagyták!

4. GÖDÖRMALOM

Ez a malom a **4.** a forrás után, **1872-ben Szalay Eleké** volt, melyet az általa közreadott bérbeadási hirdetményből lehet tudni: (*Borsod Miskolci Értesítő, 1872*)

"**At.-daróczi** határban fekvő szabad kender törővel bíró **3** kövű **"Gödör malom"**, továbbá ugyanazon helységben **"Falusi malom"** folyó év december 1-ső napja délutánján önkéntes árverés útján bérbe adandó. Értekezhetni elsőlegesen **Szalay Elekkel T.-Darócson**"

Nos ez a **Szalay Elek /1834-1878/** csak névrokona a **kácsi Szalay**-oknak.

Ő **Tibolddarócon** van eltemetve, ahol több mint **1000** kh gazdálkodó, megyei titulosokkal/többek között vármegyei jegyző is volt /rendelkező földbirtokos volt és apósa volt **Halassy Józsefnek**. A **Halassy Kúria**, mely évekig a falu **Kultúrháza** volt, ma is áll, magánkézben, felújítva, de nem hasznosítva! (Halassy József földbirtokos, **Borsod** megyei főispán, nyugalmazott kincstárnok).

Valószínű, hogy **Keresztesi Ignác** vásárolta meg, mert az **1889-es** nagy árvízről szóló tudósításban a következő szerepel:

"Ugyancsak a **daróczi** határban az úgynevezett **Gödörmalmot**, mely a **Keresztesi Ignác** tulajdona volt - útjában találván - elsöpörte és pedig úgy, hogy a malomháznak, melynek falai kőből épülve **4** láb szélesek voltak, még fundamentuma sem maradt meg, úgyszintén az istállónak sem. A malomházban bennlévő, illetve bemenekülő **özv. Stamped Józsefné** és ennek **4** éves fia, ki **Keresztesi Ignác** molnárnak gazdasszonya volt, a malomházzal együtt nyomtalanul eltűntek s mai napig feltalálhatók nem voltak."



Arra, hogy ki és mivé építette újjá a **Gödör malmot**, csak közvetett utalást találtunk. Ezt támasztja alá a **VILÁG 1921. július 26-ai** számában megjelent *"Megszűnt a debreceni gubás ipartestület..."* című cikke.

Az **1800-as** évek végéig a guba igen közkedvelt viselet volt. Az idő a divat elszállt fölötté. A kézművesség iratai, eszközei múzeumba kerültek. Ebben a cikkben szerepelt: „a debreceni guba csapó társulatnak a **Borsod** megyei **Tibolddarócon** volt egy vízimalmából átalakított **Kallója**, ezt eladták.

Kallás, kallózás:

„folyóvízben, zuhogó alá állított **Kallókádban** történt. A **Kallómalom** a vízkerék forgó mozgását egy erős emelő, lendítő karokkal felszerelt tuskés főtengely segítségével súlyos ütőfejek ritmikus felemelésére, illetve leejtésére-hasznosította azáltal, hogy az ütőfejek a nedves szövetet tartalmazó vályúba zuhantak.”

Ezek a **Kallózó malmok Erdélyben** és a **Felföldön** voltak elterjedve. Már az **1300-as** évektől ismerték és használták. Azon posztószövő központok, amelyek nem rendelkeztek szükséges vízi energiával, két utat választhattak:

1. vagy hideg-meleg vízben, több fakád felhasználásával, **4-5** asszony segítségével, **2-3** nap alatt végezték,

2. vagy a **Bükkvidéken, deZemplénben** is tartottak fenn **Kallómalomokat**. Így tettek például a **debreceni** gubások, szűrposztó készítői. Az **Alföldről** hozták fel a gyapjút mosatni, mert itt a malomban, a vízikerek alatt volt ennek a helye

kialakítva. Azért ezt a malmokat választották, mert itt volt a legmagasabb a vizesés, itt tudták a legföhebbre mosni a gyapjút.

A legközelebbi írásos anyag **1919. december 25-én** jelent meg a **Molnárok Lapja** jóvoltából:

"Borsodmegyei malomujjáépítés. **Roskos László** molnár társult **Gaál Jánossal**, a **tibolddaróczi** szőlőtelep igazgatójával és cégük **Roskos és Gaál**, mely a **Tibolddaróczi** községben levő vízerejű kallózót (azelőtt „**gödörmalom**”-nak nevezve) megvásárolta és malmot, fafűrészelt és villanytelepet rendez be.”

A **Gödör malomról aMolnárok Lapjában 1925 november 14-én** jelent meg újabb hirdetés:

„Malomszálvas keveset használt csappal; persellyel, lengőfelsővassal, keresztfejjel és 2 persellyel eladó. Ára: **2.000.000** korona. **Gödörmalom, Tibolddaróczi.**”

Nagy a valószínűsége, hogy a **Roskos és Gaál** czége ekkora végzett az új technológia beépítésével és a kiserelt előző technológiát, (mely a **Kallózóra** utal) értékesíteni akarta.

1931-ben már **Szabó Gyula** volt a malom újabb tulajdonosa.

Majd **Csrefkó Lajos** jött kb. **1936-tól**. Az államosítás után, öt fia, **Csrefkó László** követte, aki még **1959. június 6-án** működtette a **Gödör malmot**.

Álljon itt a vele készült cikk teljes valójában. Már csak azért is, mert az ekkorra már kihalófélben lévő vízimolnárság életét, gondolkodás módját, hozzáértését, humorát, emberségét

Mi mindenre felhasználható a természetadta energia! Itt van mindjárt példának a kácsi patak, ez a szelíd, magát alig észrevetendő, komor dombok között bújkáló ezüst-kígyó. Lerohan a forrásától, játékosan megörgegeti a malom vízikereket, meg a turbináját, s máris továbbcsörgedez. S a hatalmas erő, amit ez a vékonydangájú legényke kifejt, nem kerül egy fillérbe sem. A molnárok olykor megajókozzák a patakot, hogy a vízkerékkel, amíg aztán jövedve derülve, elégedetten forognak tovább.

De ha már a molnárokról esett szó, — akikről oly keveset beszélünk, pedig minden karéj kenyér rájuk emlékeztet — hadd folytassuk velük leírásunkat. Jobban mondva velem, Csrefkó Lászlóval, az „ab-lézál”, aki a délutáni műszakban egyedül vesszük a törpe-malomban. Valami furfangos ember valaha — ki tudja, mikor — kiagyalt egy nótát, amit a gazdaember dúdolgatott a várakozás ráérő perceiben, siettetlen a lisztcsinálóját, eképen: „Ne aludj el, lisztes molnár, mert a garat üresen jár!” Csrefkó Lászlónak — a két molnár egyikének — nem hogy alvársá, de meg-szuszasztásra is alig van ideje. Mert lelopuljék csak: ha egy ember dirigálja az örlőt, a darálót, a kenderitörőt és a fűrészpépet — bizony nincs megállása a lótas-futás közben! Velem is csak úgy tudott azót váltani, hogy megálltam a malmot és fűrésztelepet összekötő hidon, s így, túlkidáblva a vízikerek bordázatán átúzó vizet, meg a fűrésznek éles foga okozta sivalkodást, — próbáltuk megérteni egymást. No, persze, azért egy-egy

Nem alszik a lisztes molnár

félpere jutott a csendesebb beszédre is. Ilyenformán:

— Nem értem a mai fiataloságát — mondta ez a harmadnegyvenhárom éves „fehér” ember —, miért húzódik annyira a molnárságtól. Nohez mesterség, az igaz, de aki szereti a változatos munkát, ebben a szakmában módját lel. Aki egyszer megszokta, el sem tudja képzelni az életét zúgó kerek, csattogó hajlószerű, édeskes lisztpor-illat és buzogány nélkül, amivel a darálókővet „fogazzuk”. Nemrégiben értekezleten voltam az István-malomban s itt beszéltünk róla, mi lesz, ha elapad az utánpótlás? Miből sütnék kenyeret?

Felietre azonban már nem volt ideje. Hirtelen csupa fül lett, bosszusan dörmögött s egy pillanat alatt eltűnt a szemem elől a kerek-ké labirintusában. Amikor kisvártatva visszatért, így folytatta monddokáját:

— Hanem azt is megírhatja, hogy aki egyszer ezt a szakmát választotta, jól tanulja meg a mesterséget. Nem hallotta az előbb? Nos, én meghallottam. Őres járattal forgott az egyik kerék... A molnár idegálálással össze vannak kötve a malom szerkezetével s minden zörejről azonnal fel kell ismernie, hol van és mi okozza a rendellenességet. Újra örölm nem lehet és sem a falu, sem a környező községekből ideseregülő termelők nem törük a „selejtet”. A mi szakmánkban egy egyszerű csavarlazulás is olyan komplikációt okozhat, amelyről azonnal rendellenesség válik az órlás vérkeringése.

— S mi történik, ha mégis üzemszavar támad?...

— Olyan nincs. Nem lehet. Nem állhat meg a munka folyamata. Hogy dicsekszem? Nem én! Ide figyeljen: látta, a határban még zöldel a vetés, de mi már felkészültünk a nyári szezonra úgy, hogy a legnagyobb forgalom idején sem lehet zavar. A nagyjavítást megcsináltuk, a szitákba új selymet tettünk. Nálunk már csak az okozhat meglepetést, ha a patak visszafelé folya. Abból meg nem lesz semmi...

— No, igen! De ha már a Kácsa saját, illetve a község malmára oly buzgó hajítja a vizet, származik-e abból valami haszon?

— Nem sok. Évi 25–30.000 forint tiszta nyereséget ad. Meg aztán a pataktáplálta dinamo — itt van a mellettünk levő kis szűnyegben — el látja villanyfényrel a malmot, a tanácsházát, a földművelésszerveket és a kultúrothont. Hát nem elég ez?

Hozzászóltunk már a mamutszámokhoz, a feloldással járó megnövekedett kapacitáshoz, s szinte mosolyogni kellett rajta, amikor a lisztes molnár így dicsekedett:

— A községi tanács malmja, már mint ez, egy óra alatt 60 kilogramm zabonát és 2 mázsa kukoricát őröl, illetve meszál.

Nem illendőségből parancsoltam le az örmőrt a mosolyt, hanem azért, mert rájöttem, annak a közmondásnak az igazságsára, amely így mondja: „ajándék lónak ne nézd a fogát!” — ajándék lónak mellett bárcsak több ilyen apró vízimalmunk lenne!

Mert ezek ingyen vannak s csak az éret dícsérlik, amely igájába hajtja a természet erőit. Lám csak, Dánia és Hollandia elég modern ország, s ott még manapság is dívik a szőlőmalom-kultusz — nem azért, mintha új Don Quijote-okra várnának a lapátok, hanem mert nem kerül pénzbe.

A mikor a vízimalom fejlesztéséről volt szó, a községi tanács illetékesek okoskodott s nem sajnálta azt a párezer forintot, amit ráköltött. Sőt, ha egy kicsit még jobban szíven viseli — az ajándéklósorsát, a fűrészmalommal s több bevételre tehető szert a tanács, amelynek elnöke, Tóth elvtárs azt mondta, hogy nem nagyon lehet már fejleszteni a telepet, mert nem elég erős a hajtóenergia. De azért — talán — csak ki lehetne még szelni valami furfangos dolgot. Például egy nagyobb víztárolóval növelni a hajtóenergiát... Nem tudom. De azt hiszem, nem ártana, ha szakértőtől kérnénk véleményt. Ugyanis sok az építkezés, kell az épületfa, a telep pedig kicsi s az egyetlen szalag nem képes megbirkózni a vastagabb törzsekkel.

Hanem egy kis elkalandoztam Csrefkó Lászlótól.

Már pedig szívesen beszélnek róla, hiszen akárcsak jó apámát látnam magam előtt a lisztesgünyében. Így hát csak annyit még: hulljon a fellegekbe! Sok eső, növekedjék az élet s legyen mit önteni a garatba s ne legyen idejük alvársá a lisztes molnároknak. És csöszdedzen a kácsi patak minél erősebben, hadd forogjanak a kerek, hadd egyenek jó fehér kenyeret a jó kácsák...

Csala László

nem tudnánk ennyire hitelesen bemutatni.
(ÉSZAKMAGYARORSZÁG, 1958)

Köszönet **Ketzer Istvánnénak** **Ketzer Istvánnak** a sok hasznos információért!

Dr. Dósa Viktória, Dósa Sándor

Csrefkó László Kács után, **Putnokon** lett molnár,
már egy modern malomban, onnan ment nyugdíjba.
Ott halt meg, de feleségével együtt **Kács**son nyugszik.

Malomnak különböző nevei voltak:

1. **Gödör malom**, /ezen lett ismert és ma is az/
2. **Gubakálló-telep**,
3. **Kallózó malom** névvel is szerepelt különböző kiadványokban, iratokban.

A malom épülete már rég nem áll, egy kis ház van a helyén, melléképületekkel, hétvégi házként hasznosítva.

-Folyt. Köv-

Forrás:

Déli Hírlap, 1978
Borsod Megyei Hivatalos értesítője, 1900
Borsod Miskolci Értesítő, 1872, 1889
VILÁG, 1921
Molnárak Lapja: 1919, 1925
ÉSZAKMAGYARORSZÁG, 1958
Földművelési Értesítő, 1940
FamilySearch
Arcanum Adatbázis

Azok a sötét 50-es évek

Feljegyzés.

A kádarmunkaközvetlen megismerés, nevelése tanulmányozása céljából

Dr. Fridél Frigyes szállítmányozási hivatalnok Miskolc állomás

Beszélgetésünk alkalmával az irányt arra vettem, hogy neveljem és téves nézeteire rávilágítsak.

Téves nézete volt a vallás kérdésében, beszélgetésünknek felvetette, hogy ő hiszi az Istent és nem lehet minden papot egyformának mondani megmagyaráztam neki, hogy néz meg, hogy legtöbb összeesküvést mind papok szerveznek. Az imperialisták ilyen egyéneket használnak fel ellentér mert ők tisztában vannak azzal, hogy a papok a dolgozókra még mindig nagy hatással vannak és ezért van az, hogy a papok népünk ellenségei. Ajánlottam neki, hogy olvassa el a Vatikán a haladás ellen című könyvet.

Megkritizáltam, hogy miért passzív annyira és társadalmi munkát miért nem végez, hogy tud jó munkát végezni mikor sem szemináriumra, sem újságot nem olvas, nem képezi magát, pedig a szavon al elválaszthatatlan a politikai vonaltól. Igérteket tett, hogy a jövőben meginduló szakszervezeti szemináriumra fog jelentkezni. Addig is könyvek olvasásával és újság olvasással fogja képezni magát.

Továbbá rávilágítottam, hogy milyen helytelen még az a magatartása, hogy Pártnak nem tagja, hogy miért csak az FGP-be lépett és mikor onnan kilépett nem volt hajlandó más Pártba lépni, erre magyarázatot nem tudott adni, tehát ebből látható, hogy nem közzénk való, hiába munkás szülők gyermeke mégis nem hozzánk tartozik. Mind olyan egyénnel van körülveve mint ő így semmi javulás nem várható tőle és inkább ellenségnek számít, mint nem.

Szakkvonalon jó munkaerő a legjobb szakemberek között tartozik, de pártvonalon nem megbízható és inkább az ellenség táborát gyarapítja.

Megállapodást kötöttünk, hogy a legközelebbi beszélgetésig elolvassa a Vatikán a haladás ellen című könyvet. Összel fog jelentkezni szemináriumra és újságot minden nap fog olvasni.

Megállapításom az, hogy fejlődés nem várható tőle megfelelő pótlásig javasolom meghagyni.

Leváltását javaslom, és kisebb munkakörben való foglalkoztatását.

Miskolc, 1952. évi augusztus hó 30.-án.

1952. SIEP

Apró Józsefné
szem. oszt. előadó

Két jó barát útján járva

„Együtt ittunk, együtt ettünk, együtt voltunk rosszak.

Poharaink bő áldása szép terveket hoztak.

Együtt mentünk, együtt jöttünk Szent Iván éjjelén,

Barátom, csak arra kérlek légy csendes és szerény.”

/Lukács Ernő - Barátok bordala/

Hogyan is kezdődött a hetvenes évek elején az a történet melyet most úgy nevezünk, hogy Meder Iván & Nyeste István emléktúra. Egy valós történet ihlette meg Hajdú Imre barátomat, hogy hagyományteremtő célzattal elevenítsük fel a két jóbarát viszontagságos névnapi ünnepét.

A tíz évvel ezelőtti ötlet Szomolya részéről támogatásra talált, sőt annál több volt, mert benne volt a megtiszteltetés is. Megtiszteltetés, mert én személyesen ismerhettem mindkét személyt. Meder tanár úr az osztályfőnököm volt általános iskolában. Úgy érzem, hogy engem talán jobban kedvelt az osztálytársaimnál, mert a hobbink megegyezett. Ő szerette és tudta is javítani a rádiókat és a televíziókat, én viszont nagyon szerettem rádiózni. Akkor még gyerekként nagyon felnéztem rá, ami azóta sem változott, és elfogadtam minden tanítását, tanácsát. Abban az időben vele készítettem el az első kristállyal működő detektoros rádiót, mely örök emlék marad, hiszen sok elektromos kütyü nélkül is hallgathattuk a rádiót.

Meder Iván és Nyeste István tanár úr két értelmiségi ember, jóbarát, kiket Bogácson és Szomolyán egyaránt szerettek, mert közvetlen, jóhumorú, karizmatikus és köztiszteltetben álló emberek voltak.

Emberek voltak, akik tudtak mulatni is, amikor volt miért, így történt meg az ő mesébe illő kalandjuk is.

Nem vasárnap volt és még csak nem is valamiféle nagy ünnep. Másnak szürke hétköznapi, mint a többi, amikor a bogácsi Röpülj Páva közös népdalkórus próbája véget ért. A próba sikerének öröme, de nem megszokásból iszogattak ők, valami különleges nosztalgia folytán hármam négyen. Jóbarátok lévén, igen csak a pohár fenekére néztek, kitudja hányszor azon az estén. Tervezték, vagy tényleg ünnepelni akarták az Iván névnapi, mindegy is, iszogattak, daloláztak, de eljött az idő, közelgett az éjfél, haza kellene menni! Az elfogyasztott alkohol miatt már nem volt szabad autóra ülni. Tudta ezt Meder tanár úr is, akinek helyén maradt az esze, amikor már eldöntötte,

hogy haza kéne menni Szomolyára, mert a család hazavárja. Így a régi Trabantját magára hagyta Bogácson. A bogácsi Nyeste Pista, aki később barátom lett, azt mondta: Iván, én úgy döntöttem, hogy hazakísérlek az erdőn keresztül Szomolyára! A 3-4 kilométer gyaloglás, bukácsolás és nótázás után szerencsésen átérték a hegyen keresztül. Nótázva, egymást támogatva a temető mellett futó gyalogösvényen keresztül érték el Iván házat, amely a templom közvetlen szomszédságában volt. Iván felesége felriadva a szünni nem akaró zörgetésre, ajtót nyitott és szívélyes fogadtatásnak éppen nem nevezhetőn köszöntötte a két jóbarátot. Még talán morgott is magában a késői hazatérés miatt, ami nem egészen volt hallható. Nem volt elragadtatva a férje támaszaként helytálló vendég miatt sem. A kissé kimutatott haragját csillapítva visszaindult szobája felé, hogy folytassa félbe hagyott álmait. Ekkor Iván szinte parancsolóan hozta tudomására, hogy a hosszú és fáradságos út során nagyon megéheztek. A mindig oly szerény és kedves feleségnek nem volt mit tennie. Megterítette hát az asztalt, amelyre szalonka, kolbász és kenyér is került. A falatozás után a kredenc tetejéről lekerült a borosflaska is, amit a Józsi barátjától kapott névnapijára. A kicsit hosszúra sikeredett falatozgatás és bor kortyolgatás és néhány nóta eldudolásása után egy váratlan pillanatban megszólalt Iván: Tudod mit, Pista? Én visszakísérlek téged Bogácsra!

Az előző este és az éjjeli elfogyasztott bor hatására felkerekedtek és elindultak a visszavezető úton. A kutyák hajnali csaholásából és a kakasok egymást túl harsogó ébresztőjükből döbbsentek rá, hogy már teljesen kivirradt mire a bogácsi fenyves erdőhöz értek, ahonnan már látszott a bogácsi kőből épült templom. Az erdő széléről Tard felé tekintve rácsodálkozhattak a felfelé bájosan kúszó, egyre növekvő napkorongra. Másnaposan, mámorosan, de jókedvűen ballagtak lefelé a domboldalon. A faluba érve nem értették, hogy a korán munkába igyekvő emberek miért néznek rájuk olyan furcsán. De tudták azt, hogy a szemük sarkából

mosolygósan sejthették az éjszakai tivornyát, és vele járó fáradság jeleit.

Ebben az évben már X. alkalommal az ő megtörtént útjukat járják be a két falu lakosai, csatlakozva hozzájuk mindig újabb érdeklődő emberekkel. Az emléktúrán résztvevők félúton találkoznak és előkerülnek a pálinkásüvegek. A szívélyes köszöntések után, zenével, nótaszóval folytatjuk utunkat a települések utcáin a vendégfogadó helyig. A jubileumi emléktúrán a bogácsi lakosok fogadták a szomolyai túrázókat.

A bogácsi Kultúrház kapujában Magyar Gyula tárogatója, Vincze László és Daragó Károly tangóharmonikája, valamint Fügedi István szaxofonjátéka, fogadta a szomolyai

cseresznyés rétesel megérkező turistákat. A nagyteremben pedig zsúfolásig megtöltött asztalok körül foglaltak helyet a két település érdeklődő emberei. A vendégeket már hagyományosan Hajdú Imre és jómagam köszöntöttük, majd Daragó Károly vezetésével elindultak a köszöntő énekek, és a hosszan tartó közös nótázások. A rendezvényt felejthetetlen szórakozás és élmény a hagyományokat követve tesszük mindig színessé. A búcsúzás pillanatait egy jelszó zárja le. „Jövőre találkozunk Szomolyán”!

Guczi István

Pető János

Szakállas mese

Fehér hajú, ősz öreg,
kéri, hadd pihenne meg
itt a kút, a fák alatt
kis ebédet enne meg.

Fáradtan elüldögélt,
le is dőlt azután,
s a nyárvégi melegben
boldog órát szundikált.

Köszönte a csendes helyet,
kenyeret, a bögre tejet
kérte még:
nem látja bár jó okát,
elfüstölne egy pipát.

Szomszéd néne integet,
Kérdezi, ez ki lehet?
Az istenke, mondom néki,
s látom, kereszteteket vet.

Búcsúzott a vendég végül,
visszaintett kétszer is,
ám eltűnt, mire észrevettem
ittfelejtett dolgait.

Sorjában a kút szélén
bögre, pipa, szelence,
néztem aztán közelebből -
színarannyal volt tele.

Kaiser László

Romokban és dicsőségben

Romokban és dicsőségben
hordom eléd múltamat,
fényben, árnyban, égen, földön
keresem, mi megmarad.

Eltűnődöm, hiszen semmi -
ezt nem érzem így veled,
ezt nem érzem ha, most némán
kézbe veszem kezedet.

Pribéli Zoltán

Halottak napján

Szívem koccan kő hidegéhez,
Halottak napján,
Sírok küszöbén.
Virág simul hamvadó testhez,
Percegő gyertyán szép múltat idéz.
Emlék moccan ősz hűvösében,
Énekel apám, simogat egy kéz.
Halkan sűgom fiam fülébe,
Neked most van a nyár,
És élni szép.
Ész koppan a lét e percében:
Elmúlni kár,
Élj, amíg élsz!

Hogyan élte meg a második világháborút Daragó Miklós

(Bogács, 1922. augusztus 24. Balázs Rozál, Bogács
Alkotmány út 30. szám alatti lakos)

- Apai nagyapámmal beszélgetve a második világháború történéseiről az ő személyes élményeiről, meglátásairól a háború utáni életéről váltottunk szót. Kérdésem irányába az volt, mikor vonult be a háborús időszakban, hová, milyen kiképzést kapott és felszerelésük az akkori hadiállapotnak megfelelő volt-e.

„A kérdésbe foglaltakról hosszan tudnék beszélni, de először is szeretném megemlíteni, hogy az általam elmondottak leírásához nevemmel, adataimmal hozzájárulok.

A katonai szolgálatra behívó parancsot 1943. őszén kaptam meg. A parancs alapján 1943. október 3.-án Egerben a Csíky Sándor úti laktanyában kell bevonulni a Magyar királyi Dobó István 14. gyalogezredhez. Itt az első zászlóalj második század negyedik szakaszába kerültem. A század parancsnoka Rudnai Imre főhadnagy volt, aki civilként iskolai tanító volt.

Bevonuláskor erősen használt ruházatot kaptunk, majd megkezdődött a kiképzésünk. Lövész kiképzést kaptunk, melynek végén a tisztes iskolára kerültem, mert bevonulás előtt Levente segédoktatói tanfolyamon is részt vettem. A tisztes iskolát Magyarország Német megszállásakor 1944. március 19.-én feloszlatták. En a század irodán kaptam írnokként beosztást, mert ekkor már megkezdődött a tartalékosok behívása és a frontra küldendő menetszázadok kialakítása. Ezekben a nyári hónapokban több más beosztást is elláttam, így voltam hírvívő is a törzs és a megalakuló századok között. Mivel sokat olvastam, felkészültem arra, hogy engem is a frontra vezényelnek és mint írnok saját biztonságom érdekében több üres, kitöltetlen nyílt parancsot is megszereztem. Az egység létszámának feltöltése folyamatos volt, közben többször is volt olyan riadó, amikor ejtőernyősök felkutatására vezényeltek bennünket a Bükkbe. A felszerelésünk ebben az időben már javult, hisz új ruhákat és felszerelési tárgyakat kaptunk. A zászlóalj parancsnoka Karsay Károly alezredes volt. Minden szakasz kapott géppuskát rajonként golyószórót, egyébként pedig az egyéni fegyverzeti felszerelés a szuronyos puska volt. A frontra történő bevonulást augusztus 26.-án történt meg Egerben.”

- Kérdésem, hogy milyen útvonalon, hány napig utazott az egység és melyik fronton került bevetésre?

„Mint mondtam a bevonulást 26.-án délelőtt történt. Az egri vasútállomásig menetoszlopba haladtak a századok az út két oldalán felsorakozott tömeg éljenzése közepette. A vasútállomásnál beszállás előtt lehetőséget kaptunk, hogy a hozzátartozóktól elköszönjünk. Jó érzés volt, hogy a vonat indulásakor a hozzátartozók egész hosszan követték a lassan kigördülő szerelvényt. Füzesabonyon át Miskolc felé haladtunk, majd rövid várakozást követően Szerencs, Tokaj, Nyíregyháza volt az útirány. Nyíregyházán nagy örömmre egy falubeli vasutassal, Hajdú Gézával találkoztam, aki dinnyét adott indulás előtt. Nyíregyházától Szatmárnémeti, Nagybánya, Ds érintésével Apahida állomásig ment a vonat, ahol kivagonírozunk.



Daragó Miklós

Az út egyébként augusztus 28.-ig tartott, akkor érkezünk meg a délutáni órákban. Az éjszakát az állomás környékén táborozva töltöttük, majd 1944. augusztus 29.-én az egység harci alakzatba fejlődve Kolozsvár irányába vonult. A századom terepen haladt, míg az általam irányított ellátó egység a társzekerekkel, gulyáságyúval az országúton haladt.

Kolozsváron nagy örömmel fogadtak bennünket, magyar katonákat és itt még rövid pihenőt kaptunk, majd itt lehetett vételezni és felolteni a század élelmiszer készletét. Kolozsvárról talán két nap múlva indultunk tovább Százfenesen át a román határ felé. Közben repülőgépek érkeztek, tüzelő állást foglaltunk el, de a repülők gyorsan tovább szálltak, nem bombáztak csak röplapokat szórtak, amelyben magyar nyelven a szovjet hadsereghez való átállásra szólítottak fel. A röplapokat össze kellett szedni, de mindenki beleolvasott és szerintem rakott is el belőle. Szeptember 4.-én érte el századunk a kijelölt megindulási pontot, amely Kolozstófalú mellett volt. Itt már kiosztásra került a három napi hideg élelem, mert minden pillanatban várható volt a bevetési parancs, ami nem is késett sokáig és a Jára-folyó völgyén haladva Magyarlóna, Magyarpetend térségéig meneteltünk.

Ekkor már szórványos harci cselekmények voltak, többször kerültünk gyalogsági tűzbe, de aknavető tüzet is kaptunk. Veszteségeink is voltak és ezen a területen ástuk be magunkat a következő parancsra várva. A terület erdővel borított volt, közel a Tordai hasadékhoz, ebből az irányból indult meg a szovjet és román csapatok támadása, melyet követően konkrét harcokba nem bocsátkoztunk, mert parancs szerint vissza kellett

vonulnunk. A frontvonalon lévők ellátását mindaddig folyamatosan és jó színvonalon tudtuk teljesíteni, amíg egymásnak ellentmondó parancsok alapján, a zászlóalj illetve a századunk is szétszakadozott és ekkor már több volt a harci cselekmény is. A rendezetlenül visszavonuló egységeket Kolozsvár előtt megállították és rendezték és új egységként Torda felé alakítottak ki újabb harcvonalat. A mi ellátó egységünket is besorolták, de mint beszélgetésünk elején említettem a korábban megszerzett, kitöltetlen nyílt parancsok egyikét felhasználtam, és így sikerült erről a harcvonalról Kolozsvárra mennem. Kolozsváron kerestem a hadtápot, de azt már áttelepítették Kisbácsra, így odamentem és ott jelentkeztem. Útközben találkoztam magyar és német katonacsoportokkal. Kisbácson azt a parancsot kaptam, hogy Kolozsvár közelében lévő Egres nevű községbe kell mennem, ott a villanytelep őrzését át kell venni. Ez október 15.-én volt, erre azért emlékszem, mert amikor a parancsot megkaptam a parancsnoki épület előtt állt egy páncélos, amelybe szólt a rádió és ekkor jelentették be Horty kormányzó háborúból kilépésére."

- Volt-e ennek a bejelentésnek valamilyen hatása a harcolók vagy esetleg a polgári lakosság körében?

„Ekkor mi már tisztában voltunk azzal, hogy ez a háború elveszett, mert ebben az időben a szovjet csapatok magyar területen jártak, Békéscsaba környékén és északon is valahol a határ közelében húzódott a front. Nagyon sokan a felhívás hatására illetve a rendszeres röplap szórásnak köszönhetően az átállás gondolatával foglalkoztak illetve a hadifogságot is szívesen vállalták volna. Nekem egy célom volt, hogy élve ússzam meg ezt az egészet. A parancsot teljesítve az egresi villanytelepre vonultam egy rajjal és itt alkalmam volt polgári személyekkel is beszélgetni. Szinte már mindenki elkönyvelte, hogy vereséget szenvedtünk, de kértek bennünket, maradjunk védjük meg a villanytelepet. Erre azért is szükség volt, mert egy visszavonuló német utászegység, talán október 16 vagy 17.-én megjelent a villanytelepnél és robbanó anyaggal teli ládákat pakoltak le, a telepet felakarták robbantani. Mivel én más paranccsal rendelkeztem, fegyverrel kényszerítettük a németeket távozásra és utána a villanytelepen dolgozókkal együtt láttunk el szolgálatot.

Ezt a körülményt jelentettem az akkori közvetlen parancsnoknak, aki Jakab nevű főtörzsőrmester volt és ellátak bennünket géppisztolyokkal, kézigránátokkal. A villanytelepen egyébként erősen német ellenes volt a hangulat, de ezt később a harcoló katonáknál is tapasztaltam. Talán október



Daragó Miklós

18.-án volt, amikor erős harci zajt hallottunk, ami közelünkbe zajlott és ekkor parancsot kaptunk a villanytelepről való visszavonulásra..

- *A visszavonulás közben mit tapasztalt, volt-e közvetlen életveszélybe?*

„A visszavonulás eléggé rendezetlen volt ekkor is, és már több helyen az ellenséges katonák előttünk jártak. A Csucsá feletti erdős részen kész lövészteknőket, futóárkokat találtunk, ahol pihenőt tartottunk, de ekkor kis csoportokban mozgást észleltünk közelünkben. Felszólításunkra tüzet kaptunk és ezt mi is viszonzottuk. Mivel már sötétedett a támadás nem folytatódott, mi pedig erről a területről visszahúzódtunk. Az éjszaka folyamán Szilágynagyfalu térségébe értünk, ahol sikerült pár órát pihenni, élelemhez jutottunk, de itt újból beosztottak bennünket és loállásokat kellett kialakítani, amely egy napig tartott, utána ismét vissza kellett vonulni. Visszavonulás közben Szilágynagyfalutól észak-nyugatra az országúton egy löveg volt felállítva, de a kezelők nem voltak mellette, ruházatukból ítélve szovjet katonák voltak, ezért velük tűzharcba keveredtünk, őket meghátrálásra kényszerítettük, a löveget pedig kézigránáttal felrobbantottam. Tovább vonulva már állandó tűzharc közben menekültünk és végül a Berettyó-folyónál találtuk magunkat. Itt a kis egységünk teljesen szétbomlott, én úgy gondoltam, hogy Debrecen felé kell indulnom, így jutottam el október 20.-án Bályok községbe, ahol vitéz Hermecz Lajosban olyan embert ismertem meg, aki szívesen Segített, ő több olyan hírrel szolgált, ami miatt lemondtam arról, hogy egyedül haza induljak. Velük maradtam a faluban, ahol még október utolsó napjaiban is vonultak Magyarország felé szovjet csapatok. 1945. január vége felé volt, amikor már olyan hírek jutottak el hozzám, hogy haza lehet jutni, mert már nincsenek harci cselekmények szülőfalum Bogács térségébe. Gyalogosan, majd egy katona vonatra felkapaszkodva sikerült Debrecenig eljutni, ahonnan Hortobágyig majd Füzesabonyig megint csak katona vonattal utaztam. Mezőkővesdről gyalogosan indultam Bogácsra és útközben több csapat szovjet katonával is találkoztam, de ezek nem bántottak, hiszen ekkor már rég civil ruhában voltam, így nyugodtan hazaértem falumba.”

- *Ezzel véget is ért a háború vagy volt még valami, ami miatt vigyáznia kellett?*

„Tulajdonképpen nekem ekkor már véget ért a háború, de rövid otthon tartózkodás után olyan hírek kezdtek terjengni, hogy aki katona volt azokat igazolni kell és ha ezt nem fogadják el, akkor az oroszok elviszik. Ezt nem akartam, hiszen édesapám még ebben az időben ugyancsak távol volt, mert őt is behívták katonának és

Németországba került. A rémisztő hírek hallatára visszamentem Bályok községbe és itt húztam meg magam segítve vitéz Hermeczinek a házkörüli és mezőgazdasági munkákba. 1945. júniusába indultam el végleg haza és nem sokkal hazaérkezésem után édesapám is szerencsésen megjött Hamburgból.”

- *Milyen volt a háború utáni élete?*

„Nagyon könnyen sikerült a beilleszkedésem előbb elvégeztem a polgári iskolát, közben beléptem Parasztpárt-ba, ahol körzeti titkár voltam, majd megyei szervező. Később elvégeztem a mezőgazdasági akadémiát, levelező úton az agrár egyetemet. A közigazgatásba illetve TSZ-nél, állami gazdaságokban dolgoztam 1993-as nyugdíjazásomig. Örülök annak, hogy a második világháborút, amit világégésként is emlegetnek, élve úsztam meg és ma 80 évesen még mindig jó egészségnek örvendek. Nagyon nagy öröm volt számomra, hogy 1992. június 26.-án a Dobó István 14. gyalogezred hősi halált halt bajtársainak emlékére szervezett összejövetelre, amelyen már nem túl sokan mehettünk el, részt vehettem, amiről emléklappal is megemlékeztek.”

Ez a történet is bizonyítja, hogy milyen nehéz, embert próbáló időben teljesített katonai szolgálatot nagyapám, aki előtt méltán tisztelgek, további jó egészséget és hosszú életet kívánva.

Miskolc, 2003. február 5.

Daragó Gergely

Kaiser László

Őrangyal

Ha te nem lennél, én sem lennék:
őrangyal nélkül hogy lehetnék?
hogy bírtam volna megmaradni,
s annak egyszer életet adni,
aki már születésem óta
(hisz ez az őrangyalok sorsa)
velem volt úgy, hogy még nem is volt,
(úgysem érte sem élő, sem holt)
én sem értem, de érzem: így van,
hiszen hittem és persze bíztam,
egyszer eljön, aki velem van:
magamat látom őrangyalban,
s hogy itt van ő, már nem csodálom,
sorsomban való lett az álom,
őrangyalom, mi kell, mi kell még?
Köszönöm neked Valaki kegyelmét!

A tehetség utat tör a fában

- Kiss Mátyás korszakos kiállítása Ongán -

A megszokott távolságtartó kiállítás-rendezvényeknél tapasztalt közömbösséggel ellentétben a borsod-megyei Ongán jelentős tömeg jött össze, hogy Kiss Mátyás népi iparművész kiállítását megszemlélje.

(Onga a megyeszékhely Miskolctól mintegy 10 kilométerre keletre fekszik. A környék az őskor óta lakott. Először 1222-ben említik Ongát. Az Aranybulla szűkebb értelemben, a II. András magyar király által az 1222-es székesfehérvári országgyűlésen kiadott, függőpecséttel ellátott királyi okirat évében. Tehát éppen 800 évvel ezelőtt.)

Ez az ősiségképviselőt jellemzi és minősíti Kiss Mátyás művészetét is, amelyet érzékletesen vitéz Sólyom Ferenc rovásíró mutatott be, figyelmet szentelve arra, hogy: „mindketten díjnyertes bajusz-versenyzők, de ennél nagyobb jelentőséggel bír Kiss Mátyás kísérletező és önmegvalósító művészete. Mert egy valamire való művész nem utánoz, hanem megvalósítja álmait és új stílus kimunkálásán is munkálkodik. Ilyen Kiss Mátyásnál a domborműfaragás és a légiesített, az áttetsző mintaalkotás. Ez csak olyan mesternél lehetséges, aki alkot és nem másol, aki lelkét teszi az anyagba. Kiss Mátyás ilyen erős személyiség, aki csak a fa előtt hajlik meg. Ezt csak olyan művészek tudják megélni, mint ő is, akiben a fa és az erdő tisztelete él.”

A kiállítást Rózsa László alpolgármester nyitotta meg, örömmel üdvözölve Kiss Mátyást, aki valójában hazatért, hiszen ősei ide kötik, innen

indult ő is és ide tért vissza egy nagyszabású kiállítással.

Kiss Mátyás arról szólt, hogy véletlenül lett fafaragó, mert előző munkahelyével nem tudott megegyezni. Azóta nagy utat járt be, nem csak díszpolgára Mezőkövesdnek, de munkái a világ számos jelentős táján megtalálhatóak, még Dubaiban és a svájci Hunvölgyben is. 200 zsűrített terméke van. Fájdalommal beszélt az '50-es évekről, ahol súlyos megpróbáltatás érte felmenőit.

A rendezvény színvonalát emelte Pázmándy László ez alkalomra írott verseivel, valamint a Matyó táncgyűttes eredeti viseletben előadott táncszámai. Vitéz lovag Szíki Károly Arany Érdemkeresztes színművész, nemzetőr ezredes a megnyitó előtti percekben érkezett vissza Székelyföldről, Sikaszórról, Sütő András házából, és amint elmondta: *egy részletet választottam Sütő András: Engedjétek hozzám jönni a szavakat című esszéjéből, melyet bemutattam Sikaszón is. Nem csak azért, mert Sütő Andrást 95 éves lenne, hanem mert a pusztakamarási szülőházán és a sikaszói nyaralójának fa munkáiban is olyan motívumok vannak, mint Kiss Mátyás számolhatatlanul sok alkotásában.*

Kézfogásról és a művészet lángolásáról volt szó Ongán, ezen a forró nyári délutánon, hogy átérezzük: minden jó, de legjobb magyarnak lenni!

Szíki Károly

dr. Pázmándy László

Haiku lánc...

Esőtől védnek,
Verő naptól is óvnak,
Az ámbitusok.

*

Alatta ülve,
A nyári kertet nézve,
Isteni béke.

Üldögéltem én,
Vártam estét és reményt,
Sokszor alatta.

*

Az Úr küldte el
A világ mindenséget,
Nem érdemeltem.

dr. Pázmándy László

Bogácsi ősz

(haiku lánc)

Félre ver szíved,
Hajadba rőt levél hullt,
A nyár véget ért.

Mérték még a szép?
Mikor az őszi erdő,
Üli ünnepét?

Lélegzik a tó,
A tükre párákődben,
Hallod sóhaját?

Megtorpan a ló,
Szár az ágat tép a szél,
Lábai elé.

A szőlőhegyen,
A csősz nem köszön már rád,
A völgybe lement.

Pincéjében ül,
Tavalyi borát issza,
Az újnak örül.

Jövőt álmodnak,
Csáter-Apóhoz gyűlve,
A borlovagok.

A hegy oldalán,
Ösvényed nem találod,
Levél fedi már.

Látod magányod,
Az égen lassan szálló,
Fekete felleg.

Eljön majd a tél,
Felköszönt jégvirággal,
Didergő reggel.

Vár a pincemély,
Az imbolygó gyertyafény,
Vigaszt ad borod.

Laboda Kálmán

Labodatóriumi bölcseletek

Kafka üzeni
(nem csak a vadászoknak)

Puskáddal túl büszkén,
ne járd az erdőt,
vigyázz, - a vad te vagy!!!

*

Három szó

Labirintusunk válaszfalai,
angyaltenyerek.

*

A szent

Elmerült a magasságokban.

*

Hallgatás

Zúzmarás szögesdrótok mögött,
hallgat az Isten.

*

Szabadság?!

A drúzsba kötöz a gúzsba.

dr. Pázmándy László

Tanka

Uram, - te tudod,
Szörnyű remekmű a bűn.
Síró hegedű,
Eltépett húrokkal szól,
Végzetről, éjszakáról.

Templom-sors

Mottó: „A kiengesztelődés titka az emlékezés.”

Örömmel - de egyben szomorú szívvel - olvastam a **Kaptárkövek** című folyóirat júniusi számában **Dénes (Deutsch) István** írását. Örömmel, mert több évtizede nem látott kedves általános iskolai osztálytársam a szerzője. Szomorú szívvel, mert írásában utal olyan dolgokra, ami nemcsak engem, hanem nagyon sok jó érzésű ember lelkét fájoan érinti. A júniusi lapszám megjelenése után **Dénes Pista Köteles István**művész úr közvetítésével megkapta az elérhetőségemet. Telefonon sokáig beszélgettünk diákkorunkról, a mezőkövesdi közös osztálytársainkról, barátainkról, a régi időről.

*

Az 1970-es évek elején felrepült a hír, hogy sportudvar kell építeni a 3-as számú iskola akkori udvara mellé. Hová? Az **Izraelita templom** helyére. A település akkori vezetőiben ez az ötlet egyre erősödött. Mi, ott tanító pedagógusok is azt ajánlottuk, inkább a „**Sörház**” iskola udvarát kellene alkalmassá tenni erre a célra. Annak az udvar méretei felelnének meg arra leginkább. (60 méteres síkfutás, kislabdadobás, stb). Általános iskolás korunkban ott nőttünk fel, ott sportoltunk. Hiába volt minden. A környék egyik legszebb zsinagógáját lebontották. Nem a sportudvar volt a fontosabb, hanem, hogy a templom ne legyen. Igaz, ebben az időben már alig-alig maradt zsidó család **Mezőkövesden**. Az idősek meghaltak, a fiatalabbak, a mi korosztályunk, akivel iskolatársak voltunk, elköltöztek. Elköltözött a két **Tepper család**, az írásom elején említett **Deutsch család**, **Plattner család**, **Szegő Adolf családja**, **Eisler Mihály családja**.

A templomot viszont át lehetett volna alakítani, más célra felhasználni. **Tiszafüreden** legalább a falai megmaradtak a templomnak. Üzletház lett belőle. **Mezőcsáton** napjainkban kulturális célokat szolgál a valamikori zsinagóga. **Mezőkövesden** viszont még egy emléktábla sem jelzi, hogy valamikor itt egy gyönyörű épület, egy templom magasodott.

Igaz, emléktábla. Ahogy a **mezőkövesdi** gettó helyét sem jelöli semmi. Az emléktábla elhelyezésének kezdeményezése különösen akkor erősödött meg bennem, amikor testvérem **Fridél Lajos az Egertől** északra található **Szűcs** községben indítványozta és meg is valósította 2004-ben a gettó helyén az emlékművet. Ő tervezte meg. **Recski** mészkőből készült el. Egy környékbeli mester munkája. Fekete márványtábla, arany betűkkel. 1285 ártatlan zsidó ember emlékére

felirattal. Az anyagi részét a **Szerencsejáték Zrt.** állta. Az emlékmű avatásán személyesen részt vett az akkori izraelita budapesti nagykövet asszony, **Várnai-Sórer Judit**. Elhozta idős édesanyját is, aki holokauszt túlélő volt.

Amikor az emléktábla megvalósítására tettem lépéseket itt **Mezőkövesden**, nem igazán találtam idáig megértésre. Volt, aki csodálkozott, volt, aki azt mondta, mit akarok én, hiszen más vallású vagyok.

*

Mezőkövesd központjában a Zsidó templom mellett a **Kőrísa**, a **Juharfa**, **Hársfa utcák** által határolt terület házaiban volt a gettó. Mi ennek tözsomszédságában a **Fűzfa utcában** nőttünk fel. Gyerekkorunktól hallottunk, tudtunk erről a szörnyűségről. Az idősebb emberek elmondták azt is, kik voltak és hogyan fosztották ki az elhurcolt zsidó családok üresen maradt házaiból a vagyontárgyakat. Az **Orgona** közben lakott egy család, akiről köztudott volt, a házukat egytől egyig ilyen bútorokkal, értéktárgyakkal rendezték be. A 60-as évek elején úgy gondolta ez a család, hogy az egyébként aránylag módosnak kinéző, de vályogból készült házukat felújítják, csinosítják. Ün. cikló kövel akarták a ház elejét kirakni, de nem dúcolták eléggé alá. Az egész ház előrebukott, romba dőlt. Mi, akik kb. 150 méterre laktunk tőlük légvonalban, csak egy nagy tompa puffanást hallottunk. Az odagyűlt szomszédok csendben, megdöbbenve álltak. Csak bólogattak. Mindenki tudta, miért következett be.



Azon sem csodálkoztak nagyon az ismerősök, ami a zsinagóga elbontójával történt. A férfi, aki egyébként ismerősöm is volt, az elbontásért cserébe megkapta a templom egész anyagát. A tetőfedő cserepet, a gerendákat, a téglát, a követ. Úgy tervezte, épít belőle egy házat, a többi építési anyagot pedig eladja. Mire az elbontással végzett, felbomlott a családja, elvált tőle a felesége. Pár hónap múlva pedig ő maga meghalt. Egy téglát, egy kődarabot sem tudott felhasználni a templom anyagából életében.

Amikor a volt Zsinagóga és gettó környékén járok, mindig meghatódva gondolok azokra az ártatlan emberekre, akikkel ezek a szörnyűség történtek. Erősen bízom benne, nemsokára megvalósul, hogy itt **Mezőkövesden** is lesz egy emléktábla, ami a környék zsidó mártírjainak állít emléket.

Fridél Frigyes
ny. tanár

Szabó Zoltán, aki összeköt

**Megemlékezés Szabó Zoltán európai polgár, író, szociográfus,
A TARDI HELYZET írója születésének 110-ik évfordulója alkalmából**

Szabó Zoltá író, szociográfus, aki 1912. évben Budapesten született és falukutatói, írói pályáját a múlt század 30-as éveiben Tard községben kezdte.

Az író később Európa és a világ több országában élt, írt, tudósított, majd életének utolsó éveit a Franciaország Bretagne tartományában található Josselin városkában töltötte. Itt halt meg és helyezték örök nyugalomba 1984. évben.

Szabó Zoltán, a frissen érettségizett fiatalember, olyan tanácsért fordult a 30-as évek elején Babits Mihályhoz, a költőfejedelemhez, hogy hozott neki két tucat verset, - mit szól hozzá, - mit mond a versekről? Szabó Zoltánt úgy tanácsolta el a versírástól, hogy közben észrevette és közölte is vele, az általa olvasott versek olyan emberre vall, akiből jó prózaíró lehet!

E beszélgetés után alig fél évtizeddel 1936-ban a 24 esztendőes Szabó Zoltán már országos vihart kavart első és mindjárt műfajt teremtő könyvével, A tardi helyzet című irodalmi szociográfiájával. A könyv a Szolgálat és Írás Munkatársaságának könyvei között jelent meg, Boldizsár Iván szerkesztésében, cserépfalvi kiadásában.

Szabó Zoltán könyvével célját így foglalta össze: „A kötelesség egy volt: minél mélyebben nyúlni ujjaimmal a sebekbe, hogy a sebekből ismerhessem meg a szerszámokat, amikkel ütötték őket. Szolgálat akar lenni ez a könyv, nem több és nem kevesebb. Akiket szolgál, azok aligha fogják olvasni, de a sorsuk nem is nagyon rajtuk áll.”

Az író egy magyar falu leírásában felmutatta a kor legkiáltóbb ellentmondását, a falusi szegénységet a nagybirtok árnyékában. Nagy jelentőségű írás! Az 1936-ban két kiadásban is megjelenő könyv nagy vitát kavart a szociográfia – irodalmi életében. A vita résztvevői között voltak,

hogy csak a jelentősebb alkotókat vegyük sorra: Darvas József, Féja Géza, Kodolányi János, Móricz Zsigmond, Ortutay Gyula, Veres Péter és még sokan mások.

Boldizsár Iván, aki szerkesztője volt a Szolgálat és Írás könyvsorozatnak – tartalmilag és irodalmi értékben is többnek tartja a szerző második, - Cifra nyomorúság című könyvét. A tardi helyzet mégis rangos szociográfia, még akkor is, ha sötét képet festett Tardról. A kötetben vázolt század eleji valóságot máig „röstellik” a falubeliek, pedig talán nem kellene, hiszen az írás az ország falvainak akkori nyomorát, elkeseredettségét mutatta be a tardi példán keresztül.

Ennek a szociográfiának olyan művek mellett van helye, mint:

Darvas József: A legnagyobb magyar falu (1937);
Erdei Ferenc: Futóhomok (1937);
Féja Géza: Viharsarok (1937);
Illyés Gyula: Puszták népe (1936);
Kovács Imre: A néma forradalom Cserépfalvi (1936) című könyve, hogy csak a legismertebbeket említsük.

A vitában dicsérték is, bírálták is Szabó Zoltán könyvét.

Ortutay Gyula írta: „közösségünket rádöbbsentette” parasztságunk rettenetes sorsára, kilátástalan helyzetére... Hibáit ez az érdeme engeszteli.

Braun Róbert hasonlóan vélekedik: „A szerző legnagyobb érdeme, hogy a parasztságnak ezt a kétségbeesését és reménytelenségét teljes mértékben érzékelteti.”

Simándi Pál megállapítja: hogy a könyv igazi jelentősége abban van, hogy a tardi szociális tragédia hátterében felrémlik, a többi magyar falu valószínű nyomora.

Móricz Zsigmond úgy véli: „az ilyen könyvek jelentősége, hogy a valósággal pótolják a parlamenti tárgyalást vagy utat építsenek annak”.

Darvas József: „Ez a könyv nem csak mint adataiban megdöbbentő kordokumentum érdemel különös figyelmet, hanem mint egy jelentős réteg társadalmi állásfoglalásának dokumentuma is.”

Veres Péter szerint: A szerző nem meri, nem tudja, vagy nem akarja tudomásul venni, hogy van kapitalizmus, amely a látszólag félreeső, érintetlen falu életét is befolyásolja, s felbontja a régi termelési formával a kultúrformákat is.

A könyv fogadtatása azonban kedvező, még Veres Péter is – mint írásból kiderül – fenntartásokat táplál a középosztálybeli értelmiségi Szabó Zoltánnal szemben, mégis ezt írja: ... magán a könyvön egyszerű nyelven, komoly előadásmódján meglátszik, hogy a szerző egyedül az igazságra, az írói és tudósítói hűségre törekedett. Éppen ezért nem érződik sehol az érdekességhajszoló túlzások sajátos íze, de ezért is van a könyvnek nagy hatása.

Tardon is vihart kavart a könyv. A csendőrség vizsgálatot indított egy népdalidézet miatt, mert a szövegben szerepel a csendőr is. Azt a tanítót – Rózsa Józsefet – aki segítette munkájában Szabó Zoltánt (adatgyűjtés, dolgozatok íratása a gyerekekkel stb.) üldözni kezdték.

Ő maga így vall erről, - amikor 1979-ben az Egri Tanárképző Főiskolán jubileumi 150. évfordulója alkalmából beszédet tartott: „A falukutató mozgalomba bekapcsolódva nem kis részem volt abban, hogy A tardi helyzet című szociográfia 1936. májusában megjelent. A könyv nagy vihart kavart annak idején a hatalom birtokosai támadások, zaklatások pergőtüzét zúdították rám, és nagyon sok álmatlan éjszakát okoztak nekem, de mégis úgy éreztem, hogy aki igazán tanítója s nem hivatalnok akar lenni a falunak, ezt a küzdelmes, emberhez méltó utat kell választania és járnia.”

A helyi esperes is rosszállóan beszélt arról, hogy az egyházi alkalmazásban álló tanító nem kapta meg a fizetést. Egyszerűen kihúzták a nevét a bérlistán. Az esperes véleménye a könyvről: „Nem találtam benne semmi sértőt, nem háborodtam fel, mint mások. De nem áll, hogy Tardon erkölcstelen a nép. A fonóban nincs olyan disznólkodás, mint ahogy írja. Az uradalmat azért sérti a könyv, mert nincs kidicsérve benne.”

A könyv Csehszlovákiában is visszhangot keltett. Szlovákiai magyar lapban Szabó Zoltán cikke is megjelent, ahol többek közt ezt írja: „Könyvek serege sem érheti el, hogy az összes

farkasok bárányokká változzanak és egyszerre segítsenek fáradt falvainkban... Az egyetlen lehetséges: a parasztságnak módot kell adni, hogy segítsen magán. Azt hiszem, hogy ez a végső konfúzió.”

A későbbiek során cikkek, tanulmányok, előadások, parlamenti beszédek állandóan hivatkoznak rá. Így tett 10 évvel később Örkény István is, aki ezt írja: „amikor Mezőkövesd felől jövet forró napsütésben leereszkedtem a tardi patak völgyében, s a völgy ölén a gesztenyefa árnyékában húzódó eltikkadt faluba. Tard a neve a falunak. Nem jártam még itt, mégis megismertem. Sokan ismerik. Sosem láttam, mégis viszontláttam”. Az író találkozott emberekkel, gyerekekkel az iskolában, dolgozatot íratott. A nyolcholdas újgazda 5. osztályos fia így kezdi dolgozatát: „Én földműves szeretnék lenni, mert szeretek, szeretem a tehenet, lovat hajtani és odakiáltani az ökörnek hó-hó. Én már csak úgy várom, hogy megnőjek...” Ez a fiú Dusza Tibor. Egy kisfiú a tizennégy holdas újgazda fiú pedig ezt írja: „Szobafestő szeretnék lenni, létrán festegetni, fűtyörészni. Volna egy kis bor, innám, akkor lépkednék csak szaporán a létrával, milyen jó volna festő lenni végre.” A kis Petriket, Petrik Imrét idéztem. Soraiban az életkedv szólal meg, az az életkedv, melyet 10 esztendő hozott.

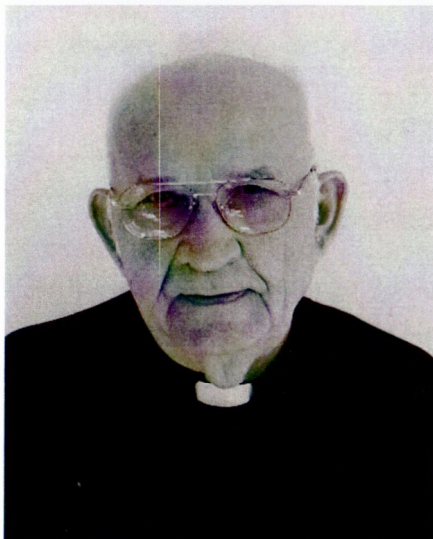
És mit hozott az elmúlt több mint 80 év? Külön napirendként kellene erről szólnom, de a küzdelmes évek, a szorgos tardi emberek megtalálták boldogságukat. A nagy ízlésesen megépített házak, rendezett udvarok, éles ellentétben állnak azzal a képpel, melyet A tardi helyzet könyv olvasásakor érez az ember. Sokan nem akartak tudni a valóságról. A könyv a sárról, dohos szaggal megült szobákról, éhes, nyomorgó emberekről szóltak, de ezek az emberek maguk is szorgalmasak, munkát szerető, földet, családot tisztelő emberek voltak. A kultúrájuk, népművészetük, a háziszőttesek ingek szélének pompája kemény küzdelmet takart, erőltető munkát, súlyos gondot, adósságot, harcot. A nép a saját kultúrájának remekei között élt, a kultúrát is maga teremtette, használta. A szokások lassan-lassan feledésbe merültek. A népviselet, a népdal tovább él. A tájházak még őrzik a múltat. A hagyományörzés fontos tevékenység, melyhez erőt ad Szabó Zoltán helytállása, igazságérzete is.

Szikszai Imre

Kis István plébános

Nyíregyháza díszpolgára ebben az évben a mezőkövesdi születésű Kis István pápai plerátus lett.

Kis István 1936-ban született Mezőkövesden, 1960-ban szentelték pappá. Élete során, több helyen szolgált, leghosszabb ideig Nyíregyházán. A városi lakosságnál végzett sokoldalú tevékenységét, köszönte meg a város a díszpolgári cím adományozásával.



Nevéhez fűződik többek között, templomépítés, katolikus iskola létrehozása, nyugdíjba vonult papi Öregek otthonának létrehozása, melynek több éven keresztül igazgatója is volt.

A későbbiekben egy részletesebb életrajzot közlünk.



Fridél Lajos rajza

Tartalom

Sebe Imre: Kőbe vésett történelem	1
Dr. Kriston Mihály: Értő olvasás	2
Szíki Károly: Nem felejtettük el, hogy ki lökött bele	3
Kovács István: Tanulságok A Szabadság magvetői című könyv kapcsán.5	5
Vincze László: A lólopás	6
Dr. Szedresi István: Újra élednek félévszázados emlékek	8
Szíki Károly: A ketté tört kenyér	9
dr. Pázmándy László: Árva Dólya (vers)	11
Lukács Ernő: A magyarság kézfogása	12
Lukács Ernő: Szomolya mosolya	13
Szíki Károly: Itt ringatták bölcsőm, itt születtem	14
Miska János: Túl a hídon	16
dr. Pázmándy László: Andau-i híd - 1956 (vers)	17
Dr. Árvai Judit: A Remény Virága	18
Lukács Ernő: A világ közepe (vers)	19
Dr. Dósa Viktória, Dósa Sándor: Vízimalmok a Kácsi-patak mentén 2. rész	20
Azok a sötét 50-es évek	24
Guczi István: Két jó barát útján járva	25
Pető János: Szakállas Mese, Kaiser László: Romokban és dicsőségben, Pribéli Zoltán: Halottak napján (versek)	26
Daragó Gergely: Hogyan élte meg a második világháborút Daragó Miklós	27
Kaiser László: Óranggal (vers)	29
Szíki Károly: A tehetség utat tör a fában	30
dr. Pázmándy László: Haiku lánc... (vers)	30
dr. Pázmándy László: Bogácsi ősz, Laboda Kálmán: Labodatórium-i bölcsőletek, dr. Pázmándy László: Tanka (versek)	31
Fridél Frigyes: Templom-sors	32
Szikszai Imre: Szabó Zoltán, aki összeköt	33
Kis István plébános	35
Tartalom, Impresszum	35
Dr. Kriston Mihály: Gazdagok és szegények	36

KAPTÁRKÖVEK

Bükkalja folyóirata

Kereskedelmi forgalomban nem kapható.

Felélős kiadó: Dr. Pázmándy László

Kiadó: Civil Szövetség Egyesület,

Mezőkövesd, Szent László tér 24.

Megjelenik: negyedévenként

Szerkesztőbizottság:

Sebe Imre, Szíki Károly, Csirmaz István

Szerkesztés, tördelés: Török Antal

Nyomdai munkák: Lion-Gold-Company Kft.

Mezőkövesd, Hóvirág u. 39.

ISSN 2063-2606

„A KAPTÁRKÖVEK, amelyek szülőföldünk, a Bükkalja vidékére jellemzőek, különlegeseek, titkokat rejteneek. Ez a misztikus, az ember keze nyomát is magán viselő természeti képződmény jelképe lehet az összetartozás, a közösségi érzés kifejezésének mindennapi életünkben is.”

Előfizethető a 30/277-4037-es telefonszámon

Gazdagok és szegények

Alcímként szegény gazdagok és gazdag szegények

Egymás nélkül nem létező és egymást mindig megtaláló szavak, de mióta is?

Azt mondják a feudalizmussal kezdődött, ám én már nem tudom, mit higgyek, vagy inkább úgy gondolom, hogy az ősközösségben sem volt egyenlőség a javak elosztását illetően. Én szinte biztos vagyok benne, hogy aki a bunkót legjobban tudta használni, az vagy több, vagy jobb minőségű húsról tarthatott igényt.

A feudalizmus tökélyre fejlesztette az egyenlőtlenséget. Az induló gazdagság alapja azonban a királyi birtokadomány volt, majd csak ez után következett a kizsákmányolás, a szegények, a szegénnyé válók kizsákmányolása.

Nem rég olvastam, hogy a korábban a történelem által gyengekezűnek tartott II. András királyunk mégis erőskezű volt, úgyhogy, amit legalább 60 éve tanítottak nekünk, az már nem lenne igaz? Eszembe jut a történelem egy régi definíciója, mely szerint: A történelem az a hazugság, amelyet a többség igazságnak fogad el! Most akkor melyiket fogadjam el igazságnak? II. András által 1222-ben kibocsájtott Aranybullát akkor nem is a nemes urak kényszerítették ki, s majd erősítették meg vele, 1231-ben némileg átírva? Nos, miért említem ezt itt meg? Csak azért, mert az Aranybulla bármennyire is számított az államiság világhírű alkotásának, mintegy alkotmánynak, az mégis csak a gazdagok, a nemes urak jogainak, megerősítésére szolgált a királlyal és egyúttal az alattvalóikkal, a szegényekkel szemben. Visszaköszönt benne a gazdagság és a szegénység? Igen.

Beszélhetünk kis kitérőben a jogokról és a kötelességekről, mely két szó is eléggé összetartozik. A mondanivalóhoz annyiban kapcsolódik, hogy joga a gazdagoknak volt, kötelessége vagy kötelezettsége meg a szegényeknek. Azt mondhatom, hogy a nagy urak Isten és a király után minden joggal és hatalommal bírtak. Említhetjük a pallosjogot vagy akár az első éjszaka jogát, az adókról, a röghöz kötésről nem is beszélve. Ezzel szemben a királynak, az egyháznak, a földesúrnak teljesített tized, hatod, egyéb külön kivetett adók, az igával vagy anélkül teljesített robot, a röghöz kötöttség kemény kötelezettség volt a szegények részére, jogok nélkül. Egy utóbbi kutatás eredménye azonban kissé összezavart. E szerint akkor a jobbágy összes évi jövedelmének húsz százalékával adózott! Te „jó Isten” - és most?

A későbbi Werbőczy Hármaskönyv sem a szegények jogainak elismeréséről, megalkotásáról szól, úgyhogy inkább elégnek tartom itt megemlíteni a szegénység „védelmében” és annak bizonyosságára, hogy a gazdagság és a szegénység sohasem számolható fel, s arról nem a szegények tehetnek. Akárhogy vesszük az életünk alapjait, a világ gazdaságának velejáróját így összefonódva mind a két fogalom. Biztos sokan emlékeznek a bőség kosarára, amit soha senki sem látott és a Kánaántól is igen messze kerültünk, ezért az utunk a gazdagságon és a szegénységen keresztül vezet ma is, - sajnos.

Van egy mondás: Aki szegénynek születik, az nem tehet róla, ám ha szegényen hal meg, arról már tehet. No, de mit tehet egy szegény ember, hogy ne maradjon szegény. Tehetség, akarat, szorgalom, szerencse? És még mi kell hozzá? Tudja valaki? Mert ez nagyon sokszor nem elég, már mint a tehetség és a többi! Mert ma a közös teherviselés okán fizetünk adót, robotolunk is rendszeresen, de egy aprócska akadály mindent megakadályozhat. Csak egy példa: mi van, ha a jobb munka, a több pénz reményében megtalált új munkahely messze van, - az ingázás pedig nem jöhet szóba. Tud-e másik házat venni a régi helyett, ha a költözést választaná? Modernkori röghöz kötött az illető, azaz a szegénységből nem lehet kitörni, - csak annak, aki a tehetség, akarat, szorgalom, szerencse mellett megtalálta azt, ami a kitöréshez még kell! És a gazdagok? Egyszer erről is még „beszélünk”.

Ami pedig az alcímet illeti, annak a lehetőségét, hogy igaz lehet, - átgondolásra ajánlom.

dr. Kriston Mihály



Pető János rajza